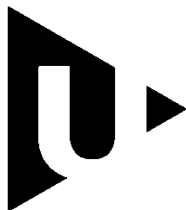

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Plzeň, 2023

Jakub Rybín

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Ing. Jakub RYBÍN**
Osobní číslo: **R18M0355P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodním styku.**
Zadávací katedra: **Katedra mezinárodního práva**

Zásady pro vypracování

- Rozhodčí řízení jako metoda řešení sporů
- Arbitrabilita
- Prameny právní úpravy rozhodčího řízení
- Institut rozhodčího řízení v mezinárodním obchodním styku
- Volba rozhodného práva
- Průběh rozhodčího řízení
- Vztah k právnímu řádu a soudní soustavě
- Uznání a výkon rozhodčích nálezů

Rozsah diplomové práce:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- MOSES, Margaret. The Principles and Practice of International Commercial Arbitration. 3rd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. ISBN 9781316585245.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-004-2.
- ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-714-6.
- BĚLOHLÁVEK, Alexandr, Daniela KOVÁŘOVÁ a Karel HAVLÍČEK. Rozhodčí řízení v teorii a aplikační praxi: stati a judikatura. Havlíček Brain team, 2015. ISBN 978-80-87109-60-1.

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Oto Kunz, CSc.

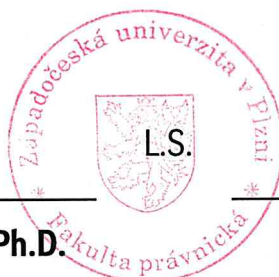
Katedra mezinárodního práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2022**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. Oto Kunz, CSc.
vedoucí katedry

► **Anotační list**

Jméno autora:	Ing. Jakub Rybín
Název diplomové práce:	Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodním styku
Title of master's thesis:	Arbitration in International Commercial Relations
Akademický rok:	2022/2023
Studijní program:	Právo a právní věda
Studijní obor:	Právo
Zadávací katedra:	Katedra mezinárodního práva
Vedoucí diplomové práce:	JUDr. Oto Kunz, CSc.
Bibliografický údaj:	Počet stran: 79 Počet tabulek: - Počet obrázků: 1 Počet příloh: -

► **Abstrakt**

Tato práce se zabývá problematikou rozhodčího řízení v mezinárodním obchodním styku. Provedená analýza je realizována optikou právního řádu České republiky, s přihlédnutím zejména k platné právní úpravě, mezinárodním smlouvám, a rozhodovací praxi soudů. První část práce se zabývá teoretickými východisky rozhodčího řešení jakožto metody řešení sporů. Druhá část je pak zaměřena na systém právní úpravy a právní prameny rozhodčího řízení v mezinárodním prostředí. Třetí část se do většího detailu věnuje vybraným oblastem problematiky rozhodčího řízení z právního hlediska. V poslední části je učiněno shrnutí současného stavu mezinárodního rozhodčího řízení, s následujícím zamyšlením nad současnou právní úpravou a eventuálními změnami, o kterých by bylo možné do budoucna, v globálním i lokálním kontextu, uvažovat.

► **Klíčová slova**

Rozhodčí řízení, mezinárodní, obchodní, arbitráž, Newyorská úmluva, právní úprava, Česká republika, zákon č. 216/1994 Sb.

► **Abstract**

This thesis explores the topic of arbitration in international commercial relations. The analysis is realized through the perspective of the legal system of the Czech Republic, taking into consideration in particular the applicable laws, international treaties, and the decisions of national courts. The first part of the thesis analyses the theoretical background of arbitration as a method of dispute resolution. The second part focuses on the system of legal regulation and legal sources of arbitration in the international environment. The third part explores selected areas of international arbitration in greater detail, from a legal perspective. The final part summarizes the status of international commercial arbitration, followed by a reflection on the current legal situation and possible changes that could be considered in the future, in the global and local context.

► **Keywords**

Arbitration, international, commercial, New York Convention, legislation, Czech Republic, act no. 216/1994 Coll.

► **Čestné prohlášení**

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

V Plzni dne 27. března 2023

Jakub Rybín

► **Poděkování**

Děkuji JUDr. Oto Kunzovi, CSc. za odborné vedení práce.

► Obsah

1	Úvod	6
2	Rozhodčí řízení jako metoda řešení sporů – teoretická východiska ...	9
2.1	Historický kontext a současné pojetí rozhodčího řízení.....	9
2.2	Alternativní metody řešení sporů a jejich vztah k rozhodčímu řízení.....	10
2.3	Definiční znaky rozhodčího řízení	12
2.3.1	<i>Konsenzus stran a autonomie jejich vůle</i>	12
2.3.2	<i>Relativní nezávislost a soukromá povaha rozhodčího řízení</i>	13
2.3.3	<i>Vykonatelnost rozhodčích nálezů</i>	13
2.4	Typologie a diference druhů rozhodčího řízení	14
2.4.1	<i>Mezinárodní a vnitrostátní rozhodčí řízení</i>	14
2.4.2	<i>Rozhodčí řízení ve sporech obchodních, investičních, a spotřebitelských</i>	15
2.4.3	<i>Rozhodčí řízení před stálými rozhodčími soudy a řízení ad hoc</i>	16
2.5	Akcentované výhody rozhodčího řízení.....	17
2.5.1	<i>Globální uznání a výkon rozhodčích nálezů a jejich nepřezkoumatelnost</i>	18
2.5.2	<i>Nestrannost rozhodců a rozhodčích soudů</i>	18
2.5.3	<i>Dispozice stran s parametry a průběhem řízení, flexibilita řízení</i>	19
2.5.4	<i>Odbornost rozhodců</i>	19
2.5.5	<i>Rychlost a hospodárnost řízení</i>	20
2.5.6	<i>Nevýhody rozhodčího řízení</i>	21
3	Právní úprava rozhodčího řízení v mezinárodním obchodním styku	22
3.1	System a konstrukce právní úpravy v oblasti mezinárodního rozhodčího řízení.....	22
3.2	Základní právní prameny mezinárodního rozhodčího řízení	24
3.2.1	<i>Obecně k Newyorské úmluvě z roku 1958 a dalším mezinárodním smlouvám</i>	24
3.2.2	<i>Obecně k právní úpravě na národní úrovni (Česká republika), vliv vzorového zákona UNCITRAL</i>	25
3.2.3	<i>Obecně k soukromým pravidlům regulace</i>	27

4	Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodním styku optikou českého právního řádu	29
4.1	Arbitrabilita sporu a separabilita rozhodčí smlouvy	29
4.1.1	<i>Arbitrabilita sporu</i>	29
4.1.2	<i>Doktrína separace rozhodčí smlouvy a „competence-competence“</i>	30
4.2	Rozhodčí smlouva	32
4.2.1	<i>Rozhodčí doložka a smlouva o rozhodci (pre-dispute vs. post-dispute) .</i>	32
4.2.2	<i>Forma a obsah rozhodčí smlouvy</i>	33
4.2.3	<i>Způsobilost uzavřít rozhodčí smlouvu a další univerzální podmínky její platnosti.....</i>	36
4.2.4	<i>Procesní důsledky neplatnosti nebo nicotnosti rozhodčí smlouvy</i>	38
4.2.5	<i>Právní účinky platné rozhodčí smlouvy</i>	39
4.2.6	<i>Zánik rozhodčí smlouvy.....</i>	40
4.3	Rozhodci a rozhodčí soudy	40
4.3.1	<i>Osoba rozhodce a zákonné požadavky na ni.....</i>	40
4.3.2	<i>Určení a ustavení rozhodců nebo rozhodčích senátů a receptum arbitri</i>	42
4.3.3	<i>Postavení rozhodce v řízení a jeho pravomoci.....</i>	44
4.3.4	<i>Vztah rozhodců a rozhodčích soudů</i>	45
4.4	Vztah rozhodčích a civilních soudů	46
4.4.1	<i>Obecně ke vztahu civilních a rozhodčích soudů.....</i>	46
4.4.2	<i>Subsidiární funkce civilních soudů.....</i>	47
4.4.3	<i>Kontrolní funkce civilních soudů.....</i>	48
4.5	Volba rozhodného práva stranami sporu.....	50
4.5.1	<i>Obecně k rozhodnému právu v kontextu mezinárodního rozhodčího řízení</i>	50
4.5.2	<i>Volba lex arbitri a jeho vliv na průběh řízení</i>	50
4.5.3	<i>Volba rozhodného práva merita sporu.....</i>	52
4.5.4	<i>Iura novit curia ve vztahu k rozhodčímu řízení.....</i>	55
4.6	Zahájení a průběh rozhodčího řízení	57
4.6.1	<i>Obecně k průběhu rozhodčího řízení</i>	57
4.6.2	<i>Univerzální zásady a charakteristiky průběhu rozhodčího řízení.....</i>	57
4.6.3	<i>Zahájení, průběh a ukončení rozhodčího řízení podle ZRŘ.....</i>	58
4.7	Rozhodčí nález, jeho uznání a výkon v režimu Newyorské úmluvy	60
4.7.1	<i>Forma, obsah, a typologie rozhodčích nálezů</i>	60

4.7.2	<i>Účinky rozhodčích nálezů, překážka res iudicata</i>	62
4.7.3	<i>Přezkum nálezů v rozhodčím řízení</i>	63
4.7.4	<i>Uznávání a výkon rozhodčích nálezů v režimu Newyorské úmluvy</i>	64
5	Úvahy <i>de lege ferenda</i>	68
5.1	Úvod – <i>de lege ferenda</i>	68
5.2	„Internacionalizace“ mezinárodního rozhodčího řízení	68
5.3	Posílení pravomoci rozhodce a globální sjednocení jeho postavení	70
5.4	Vytvoření case-law rozhodčích nálezů	71
6	Závěr	72

► **Seznam obrázků a tabulek**

Obrázek 1: Grafická reprezentace pramenů a jejich vzájemných vztahů

► **Seznam použitých zkratk**

ADR - *alternative dispute resolution*

ČR - Česká republika

HK a AK - Hospodářská komora České republiky a Agrární komora České rep.

INCOTERMS - *International Commercial Terms*

NS ČR - Nejvyšší soud České republiky

OSŘ - občanský soudní řád

UNCITRAL - *The United Nations Commission on International Trade Law*

ÚS ČR - Ústavní soud České republiky

ZMPS - zákon o mezinárodním právu soukromém

ZRŘ - zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů

ZŘS - zákon o zvláštních řízeních soudních

ROZHODČÍ ŘÍZENÍ V MEZINÁRODNÍM OBCHODNÍM STYKU

PLZEŇ, 2023

1 ► Úvod

Intenzivní globalizace, která se zejména v průběhu minulého století stala definujícím trendem vývoje lidské civilizace, s sebou přináší bezprecedentní východiska a možnosti pro rozvoj mezinárodního obchodu. Zřejmým následkem tohoto vývoje je také přirozený nárůst objemu právních vztahů s mezinárodním prvkem a – z povahy mezilidských interakcí – také počtu sporů, které z těchto vztahů i při důrazu na prevenci vznikají.

I při abstrahování od mezinárodního prvku tak spory vzniklé z obchodních vztahů představují nezanedbatelnou zátěž civilních soudů, což se projevuje, mimo jiné, ve značných průtazích v soudních řízeních, jejichž průměrná doba v České republice v roce 2021 činila 271 dnů¹. Při zohlednění specifík, která s sebou přináší mezinárodní prvek, se pak odhaluje určitá neefektivita civilního soudního řízení při řešení sporů vzniklých z mezinárodních obchodních vztahů. Ta je dána několika komplexními vlivy; jako příklad lze uvést jednak obecné faktory, kterými jsou odlišná kulturní, lingvistická a právní pozadí stran sporu. Dále také praktické obstrukce, jakými jsou obtížné obstarávání důkazů, zvýšené náklady řízení, a nutnost spolupráce napříč soudními systémy. V neposlední řadě pak také značná míra právní nejistoty, která může vzniknout v důsledku aplikace a řetězení kolizních norem v mezinárodním prostředí.

Právě komplexnost, konfliktnost a často také nejednoznačnost úpravy napříč právními systémy má pro jakýkoliv civilní soudní spor vzniklý z mezinárodního obchodního vztahu potenciální dalekosáhlé důsledky. Ty mohou v krajním případě vyústit v nemožnost uznat - a tedy i vykonat - soudní rozhodnutí na území jiného státu. Zřejmým problémem může být (a je) také nevyhnutelná výhoda jedné ze stran při rozhodování sporu před domácími soudy.

¹ *České soudnictví 2021* [online]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2021.pdf/37d8da17-4fee-4001-a473-fdb840f78936.

Elegantní alternativu k civilnímu procesu v mezinárodních obchodních věcech tak přirozeně představuje rozhodčí řízení, které jako postup směřující k řešení sporů preferuje stále narůstající počet subjektů mezinárodních obchodních vztahů.

Rozhodčí řízení jako možnou eventualitu v sobě zakotvuje značná část mezinárodních obchodních smluv², z čehož je zřejmá nejen preference této metody řešení sporů, ale také její obrovský význam v kontextu mezinárodního obchodu a mezinárodního práva. Toto téma je tedy v současné době více než aktuální, a i přes (nebo právě pro) turbulentní období, kterým od začátku dvacátých let mezinárodní obchod prochází, lze očekávat že do budoucna bude jeho význam dále narůstat.

S tím, jak v průběhu předchozích let a dekad mezinárodní rozhodčí řízení nabylo na významu, dochází přirozeným způsobem k interferenci nejen s národními právními řády, ale také s právem mezinárodním. Tento stav byl, zejména v průběhu 20. století, reflektován v několika úmluvách s globálním dosahem, přičemž završení tohoto vývoje představuje zejména Newyorská úmluva z roku 1958.

V současné době tak platí, že rozhodčí řízení nelze chápat jako samostatně stojící, samostatně se vyvíjející institut. Naopak, jako na vše spadající do oblasti mezinárodního práva, je třeba na rozhodčí řízení nahlížet s uvážením přesahů do více právních systémů, ze kterých vychází, se kterými interaguje, a kterým v některých ohledech konkuruje.

Cílem této práce je poskytnout průřezové shrnutí vybraných stěžejních teoretických a právních východisek rozhodčího řízení v kontextu mezinárodního obchodního styku. Smyslem není encyklopedický opis informací běžně dostupných v jiných zdrojích, jako spíše jejich analýza, logické setřídění, doplnění o vlastní úvahy a prezentace v ucelené podobě. Stejně tak není cílem práce shrnout veškeré aspekty této mimořádně rozsáhlé

² 2018 *International Arbitration Survey* [online].

problematiky. Naopak, cílem je soustředit se na stěžejní teoretická východiska, stejně tak jako na základní instituty, které jsou pro rozhodčí řízení charakteristické. Vzhledem k obsahové náročnosti řešené problematiky se nevyhnutelně musí jednat o shrnutí do značné míry fragmentární. Závěrem práce je pak učiněno zamyšlení nad možnostmi vývoje tohoto institutu *de lege ferenda*.

Výchozím je pro tuto analýzu právní prostředí České republiky, s přihlédnutím k platným právním předpisům, mezinárodním smlouvám, a rozhodovací praxi národních soudů.

2 ► Rozhodčí řízení jako metoda řešení sporů – teoretická východiska

2.1 Historický kontext a současné pojetí rozhodčího řízení

Jak bylo naznačeno v předchozí části, rozhodčí řízení představuje v současné době charakteristickou a intenzivně využívanou metodu řešení sporů vzniklých z mezinárodního obchodního styku. Ačkoliv lze podobně konstruované metody řešení sporů spatřovat v mezilidských vztazích prakticky od počátků obchodu samotného³, a pravděpodobně dokonce představují jedny z prvních vůbec směřujících k překonání biblické maximy „oko za oko...“, není dost dobře možné takovéto chápání rozhodčího řízení vztáhnout k dnešnímu, mnohem užšímu, významu tohoto pojmu.

V současném pojetí relativně „technické“ metody, s ustálenými zásadami a postupy, lze rozhodčí řízení s přihlédnutím k určité nepřesnosti tohoto vymezení, označit za produkt 20. století⁴ - zejména proto, že právě v průběhu 20. století došlo k jeho masivnímu rozšíření při řešení sporů vzniklých z obchodních vztahů. Samozřejmě je však rozhodčí řízení v obchodním styku – i při tomto užším vymezení – metodou mnohem starší, zejména při uvážení skutečnosti, že význam tohoto pojmu byl v různých historických obdobích proměnlivý a značně neostrý.⁵ Metody řešení obchodních sporů, více či méně připomínající rozhodčí řízení, lze spatřovat prakticky napříč všemi historickými epochami a všemi kulturami – v mnoha iteracích také včetně příslušné regulativní úpravy.

V důsledku bezprecedentní internacionalizace obchodních vztahů právě v průběhu 20. století však došlo k významnému nárůstu významu a užívání rozhodčího řízení, zejména proto, že jako metoda řešení sporů dokáže poměrně zdatně překlenout úskalí, která tato změna přinesla.⁶ Tato byla nastíněna v předchozí části, lze však zjednodušeně konstatovat, že jejich společným rysem je skutečnost, že civilní řízení se s nimi dokáže vypořádat jen se značnými obtížemi.

³ MUSTILL, Michael John. *Arbitration: History and Background*.

⁴ *Dispute Settlement: International Commercial Arbitration*. Dostupné z: https://unctad.org/system/files/official-document/edmmisc232add38_en.pdf.

⁵ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 24.

⁶ RYŠAVÝ, Lukáš. *Od hliněných tabulek po internet*, s. 101.

Nárůst významu rozhodčího řízení, nyní do značné míry charakterizovaného mezinárodním prvkem, si tak přirozeně vyžádal příslušnou pozornost mezinárodního společenství, a zejména od 20. let v poměrně rychlém sledu následovala odpovídající úprava. Za stěžejní milníky lze v tomto ohledu označit Ženevský protokol z roku 1923⁷, následovaný Ženevskou úmluvou z roku 1927, Newyorskou úmluvou z roku 1958⁸, Rozhodčími pravidly UNCITRAL z roku 1976⁹, a v neposlední řadě Vzorovým zákonem UNCITRAL z roku 1985¹⁰, o kterých bude blíže pojednáno v části 3.

Výsledkem vývoje v několika posledních dekadách (při abstrahování od evoluce v několika předcházejících staletích) je pak mezinárodní rozhodčí řízení v tom smyslu, v jakém ho chápou současné právní řády: Konsenzuálně volitelná metoda řešení sporů, jejímž cílem je na základě ujednání stran definitivně řešit spory vzniklé z mezinárodních obchodních vztahů, nestrannými, na státu nezávislými rozhodci, které si strany mohou samy zvolit, a kteří mají pravomoc vydat závazné, vymahatelné rozhodnutí.^{11,12} Ačkoliv definic (mezinárodního) rozhodčího řízení existuje celá řada, a tato práce si neklade za cíl poskytnout novou, lze pro účely dalších částí z uvedené formulace jakožto definice vycházet.

2.2 Alternativní metody řešení sporů a jejich vztah k rozhodčímu řízení

Z výše uvedené „definice“ vyplývá jako jedna ze základních vlastností rozhodčího řízení skutečnost, že se primárně neopírá o státní moc. Tato vlastnost je charakteristická také pro jiné metody řešení sporů, souhrnně označované jako „alternativní“. Je otázka, zda rozhodčí řízení řadit mezi alternativní metody řešení sporů (dále také jen „ADR“ – *alternative dispute resolution*), nebo k tomuto druhu řízení přistupovat tak, že stojí mezi pomyslnou množinou alternativních metod a

⁷ Protocol on Arbitration Clauses.

⁸ *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards.*

⁹ *Arbitration Rules of the United Nations Commission on International Trade Law.*

¹⁰ *Model Law on International Commercial Arbitration of the United Nations Commission on International Trade Law.*

¹¹ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 67.

¹² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 57.

řízením před civilním soudem.¹³ Je nesporné, že rozhodčí řízení vykazuje oproti jiným alternativním metodám určité odlišnosti, a v kontinentální Evropě obvykle mezi ADR řazeno není.¹⁴

Zásadní je v tomto ohledu očekávaný výsledek, tedy autoritativní, závazné a vykonatelné rozhodnutí, které je charakteristické pro rozhodčí řízení. Naopak *ostatní* (s přijetím premisy, že rozhodčí řízení spadá do množiny ADR) alternativní metody k tomuto výsledku dospět nemohou, a jejich cílem je spíše než autoritativní řešení sporu nalezení smírného řešení jinou cestou. Tato eventualita není vyloučena ani u rozhodčího řízení (ostatně ani u řízení před soudem), ale není jeho definičním znakem.¹⁵ Naopak, společných znaků rozhodčího řízení s *ostatními* ADR je více.

Mezi tradičně uznávané alternativní metody patří bezpochyby mediace, conciliace, technické expertizy, nezávislá posouzení, a mnoho dalších.¹⁶ Zejména v Severní Americe, kde je tradice ADR obecně silnější, představují tyto metody velice různorodou paletu nástrojů, kterých je možné - s různou účinností - využít k mimosoudnímu řešení sporů. Efektivita těchto metod je většinou nepřímo úměrná složitosti sporu, a vzhledem ke značné míře dispozice stran s průběhem a ukončením těchto řízení je obecně nižší než v případě rozhodčího řízení. Procesní vztah těchto metod k rozhodčímu řízení může být různý (nemusí vůbec existovat), a závisí v zásadě na ujednání stran, které mohou bezúspěšným vyčerpáním určité ADR rozhodčí řízení podmínit.¹⁷ V takovém případě lze hovořit o rozhodčím řízení s obligatorním předstupněm.

¹³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 25.

¹⁴ MOSES, Margaret L. *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, s. 13.

¹⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 25.

¹⁶ MOSES, Margaret L. *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, s. 14-15.

¹⁷ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 11.

2.3 Definiční znaky rozhodčího řízení

Nosných principů, které jsou pro rozhodčí řízení charakteristické, je možné vymezit více, avšak tato část se omezí na ty, které lze skutečně označit za definiční. Tím není vyloučeno, s výjimkou již zmíněného znaku závaznosti rozhodnutí, velmi podobné vymezení definičních znaků ostatních ADR. Obecně lze za tyto znaky považovat konsenzus stran a autonomii jejich vůle, relativní nezávislost ve vztahu ke státní moci, a již zmíněnou závaznost rozhodnutí.^{18,19}

2.3.1 *Konsenzus stran a autonomie jejich vůle*

Konsenzus stran představuje ze samotné podstaty této metody nutnou podmínku k tomu, aby byla vůbec realizovatelná. Protože rozhodci, jak bude dále nastíněno, neodvozují primárně svou pravomoc od originární moci státu, musí mít tato pravomoc původ v odlišném titulu, kterým je právě konsenzus stran. Tato konstrukce, která v zásadě charakterizuje doktrínu smluvní koncepce rozhodčího řízení, ovšem není univerzálně akceptovaná(-telná), a konkurují jí další doktrinárními přístupy, které vztah *státní moc-rozhodčí řízení* chápou jinak.²⁰ Ústavní soud České republiky (dále také jen „ÚS ČR“), se nicméně k této konstrukci v odůvodnění nálezu ÚS 3227/07 explicitně přiklonil: „*Pravomoc rozhodce projednat a rozhodnout spor se zakládá na shodné vůli sporných stran projevené v rozhodčí smlouvě.*“^{21,22}

Konsenzus stran, respektive autonomie jejich vůle, je ve vztahu k rozhodčímu řízení zakořeněn ve více rovinách: Konsenzem strany nejen udělují pravomoc rozhodci a podřizují se jeho rozhodnutí, ale vůbec vydávají řešení svého sporu ze sféry civilních soudů do sféry rozhodčího řízení. Konsenzem strany také mohou volit rozhodce nebo rozhodčí soudy, mohou jejich pravomoci omezovat, volit

¹⁸ MOSES, Margaret L. *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, s. 2.

¹⁹ CURRI, Granit a Mentor LECAJ. *Advantages of International Commercial Arbitration in Resolving the Commercial Contests*, s. 97.

²⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 71.

²¹ Nález ústavního soudu ze dne 8.3.2011 sp. zn. I.ÚS 3227/07.

²² **Poznámka:** Je však třeba upozornit, že v následujících rozhodnutích se ÚS od takto explicitní akceptace smluvní doktríny odklonil.

rozhodné právo, nebo procesní postupy.²³ Přesto že výčet je demonstrativní, je zřejmé, že oproti poměrně rigidnímu řízení před civilními soudy představuje konsenzus stran, a vlastně celková autonomie jejich vůle, v rozhodčím řízení velmi silný element.

2.3.2 *Relativní nezávislost a soukromá povaha rozhodčího řízení*

S autonomií a konsenzem stran pak velmi úzce souvisí také nezávislost rozhodčího řízení na státní moci – opět s přihlédnutím k limitům takové interpretace, které představují jednotlivé doktrinální koncepce. Z toho lze dovozovat podstatnou skutečnost, že rozhodčí řízení je do značné míry soukromou záležitostí²⁴, do jejíhož průběhu nikdo kromě stran sporu nezasahuje. Tato charakteristika se materializuje v osobě rozhodce, konkrétně ve skutečnosti, že se jedná o osoby soukromé.²⁵ Toto potvrdil opět ÚS ČR v odůvodnění usnesení ÚS 511/3, kde vyslovil stanovisko že „rozhodčí senát (...) je soukromou osobou, nepatří do soustavy soudů podle hlavy čtvrté ústavy a podle zákona o soudech a soudcích a není orgánem veřejné moci“.²⁶ Z výše uvedeného je patrné, že jako soukromé osoby stojí rozhodci mimo sféru vlivu státní moci, a je to přitom právě tato vlastnost, která je v mnoha ohledech podstatná i pro atraktivitu tohoto druhu řízení, o čemž bude dále pojednáno v části 2.5. Bez ohledu na zvolenou doktrinální optiku však zůstává nesporné, že bez opory v zákonech a judiciální podpory soudů by rozhodčí řízení bylo prakticky nerealizovatelné.²⁷

2.3.3 *Vykonatelnost rozhodčích nálezů*

Třetím zmíněným definičním znakem je okamžitá závaznost a vykonatelnost rozhodčích nálezů. Problematice závaznosti rozhodčích nálezů se podrobněji věnuje část 4.7, proto se tato část omezí pouze na konstatování, že rozhodčí řízení vede k definitivnímu vyřešení sporu, což se navenek projevuje vydáním závazného

²³ MOSES, Margaret L. *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, s. 2.

²⁴ CURRI, Granit a Mentor LECAJ. Advantages of International Commercial Arbitration in Resolving the Commercial Contests, s. 97.

²⁵ MOSES, Margaret L. *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, s. 2.

²⁶ Usnesení ústavního soudu ze dne 4.12.2003 sp. zn. IV.ÚS 511/03.

²⁷ CURRI, Granit a Mentor LECAJ. Advantages of International Commercial Arbitration in Resolving the Commercial Contests, s. 98.

rozhodčího nálezu, který *zpravidla* není přezkoumatelný vyšší instancí nebo soudem v civilní sféře.^{28,29}

2.4 Typologie a difference druhů rozhodčího řízení

Způsobů, jak rozčlenit relativně heterogenní množinu řízení souhrnně označovaných jako „rozhodčí“, existuje nespočetné množství. Zatímco některé akademické snahy o členění mohou působit až nepřirozeně a nuceně, difference mezi jednotlivými typy řízení je vzhledem k jejich odlišné konstrukci logická, a v podstatě nutná. Tato část se omezí na diferenci rozhodčích řízení z hlediska mezinárodního přesahu (tedy mezinárodní vs. vnitrostátní), z hlediska komerčního prvku („obchodní“ vs. „neobchodní“ – míněno investiční a spotřebitelské), a nakonec z hlediska institucionalizace rozhodčího soudu (řízení před stálým rozhodčím soudem vs. řízení *ad hoc*).

Je zřejmé, že existuje i mnoho dalších způsobů smysluplného členění (jednostranné vs. mnohostranné, bez vs. s povinným předstupněm atd.)³⁰, pro účely této práce však nejsou až tak podstatné. I význam tří jmenovaných způsobů členění je značně proměnlivý podle optiky právního řádu, skrze který je na ně nahlíženo. Zatímco v některých případech mohou zakládat zcela odlišný právní režim, jinde je takové členění z hlediska aplikační praxe zcela bez významu.

2.4.1 Mezinárodní a vnitrostátní rozhodčí řízení

První jmenovaná distinkce, tedy *mezinárodní vs. vnitrostátní rozhodčí řízení*, spočívá v definování mezinárodního přesahu, a eventuálním uplatnění odlišného právního režimu. Jak bylo výše nastíněno, zatímco v některých státech zakládá toto dělení dva velmi rozdílné způsoby řízení, v jiných státech žádný rozdíl nevzniká.³¹ Obecně se rozhodčí řízení stává mezinárodním v situaci, kdy projednáváný spor

²⁸ MOSES, Margaret L. *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, s. 2.

²⁹ CURRI, Granit a Mentor LECAJ. Advantages of International Commercial Arbitration in Resolving the Commercial Contests, s. 97-98.

³⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 87.

³¹ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 27.

vznikl ze vztahu obsahujícího mezinárodním prvek.³² Nutno podotknout, že definice mezinárodního prvku může být napříč právními řády značně odlišná, a například v české právní úpravě explicitní definice absentuje.³³ Určité globálně aplikovatelné teoretické východisko tak nabízí v čl. 1 odst. 3 vzorový zákon UNCITRAL³⁴, který mezinárodní prvek - vcelku logicky - vztahuje ke geografické poloze sídla stran, fóra rozhodčího řízení, místa, kde došlo nebo má dojít k nezanedbatelné části plnění ze závazku, nebo k případům, kdy strany explicitně sjednají, že se předmět vztahu vztahuje k více než jednomu státu.

2.4.2 *Rozhodčí řízení ve sporech obchodních, investičních, a spotřebitelských*

Druhá distinkce, výše v rámci zjednodušení trochu nekorektně označená jako *obchodní vs. neobchodní*, zakládá více samostatně stojících druhů rozhodčího řízení. V nejužším pojetí rozhodčí řízení v obchodním styku slouží pouze k řešení *obchodních* sporů. Určitým vodítkem k určení toho, co je obchodním sporem, může být opět vzorový zákon UNCITRAL, resp. poznámky v něm obsažené. Ty obsahují poměrně široký výčet možných vztahů, které UNCITRAL považoval za *obchodní*, přičemž zároveň vyzval, aby interpretace tohoto pojmu byla co nejšířší. Newyorská úmluva navíc v čl. 1 odst. 3 dává signatářům na výběr, zda budou úmluvu aplikovat pouze ve sféře obchodních vztahů, nebo i mimo ni. Otázkou však nadále zůstává, co všechno lze globálně pod pojem *obchodní spor* podřadit, a toto vymezení opět zůstává výsadou národních právních řádů.³⁵ Vzhledem k zásadně odlišnému přístupu jak z hlediska právní úpravy, tak odborných textů však lze (s opatrností) tvrdit, že to nejsou tzv. investiční spory, a dále také spotřebitelské spory.³⁶

Ke spotřebitelským sporům se vzhledem k výrazně slabšímu postavení spotřebitele přistupuje s určitými odlišnostmi.³⁷ Je všeobecně akceptované, že přístup k civilním soudům garantuje spotřebiteli větší míru ochrany a spravedlnosti než

³² RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*, s. 14.

³³ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

³⁴ *Model Law on International Commercial Arbitration of the United Nations Commission on International Trade Law*.

³⁵ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 24.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ *Ibid.*, s. 254.

rozhodčí řízení, které není založeno na zásadách ochrany spotřebitele, a oproti řízení před soudem není upraveno kogentně.³⁸

Z tohoto důvodu je rozhodčí řízení k řešení tohoto typu sporů považováno za nevhodné, a státy obecně rozhodčí řízení ve spotřebitelských sporech výrazně regulují. Tato zkušenost je ostatně patrná i z relativně nedávného vývoje v České republice, v souvislosti s přijetím původního znění zákona č. 216/1994 Sb, o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů³⁹ (dále také jen „ZRŘ“). Široce vymezená arbitrabilita, která umožnila rozhodčí řízení ve spotřebitelských věcech, vedla k „poměrně brutálnímu“⁴⁰ zneužívání slabší pozice spotřebitele⁴¹, dokud nebyla tato vada odstraněna novelami z roku 2012⁴², respektive 2016⁴³.

Investiční arbitráž pak představuje oproti obchodnímu rozhodčímu řízení do značné míry odlišný mechanismus řešení typově výrazně odlišných sporů, a je typicky řazena do oblasti mezinárodního veřejného práva.⁴⁴

2.4.3 Rozhodčí řízení před stálými rozhodčími soudy a řízení *ad hoc*

Pro poslední zmíněné členění je kritériem institucionalizace rozhodčího soudu, a rozlišuje mezi řízením před stálými rozhodčími soudy a rozhodčím řízením *ad hoc*. V tomto případě se nejedná pouze o statickou typologii, ale lze také pozorovat určitou evoluční tendenci, která směřuje od *ad hoc* rozhodčích řízení směrem ke stálým rozhodčím soudům.⁴⁵

Teoretické vymezení v tomto případě není složité. Pro řízení *ad hoc* je charakteristické, že je rozhodce nebo rozhodčí senát ustaven pouze pro rozhodnutí

³⁸ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 254.

³⁹ Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

⁴⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 112.

⁴¹ DLOUHÁ, Petra. Spotřebitelské úvěry: zkrátí zákonodárci rozhodčí doložku?.

⁴² Zákon č. 19/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

⁴³ Zákon č. 258/2016 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o spotřebitelském úvěru.

⁴⁴ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 274.

⁴⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 90.

(eventuálního) sporu z konkrétního vztahu. U tohoto řízení v zásadě platí, že strany v rozhodčí smlouvě sjednají, že eventuální spory budou řešeny v rozhodčím řízení, aniž by takový spor svěřili konkrétnímu rozhodčímu soudu.⁴⁶ V takovém případě ale strany v podstatě přebírají zodpovědnost za administraci takového řízení.⁴⁷ Strany mají zpravidla větší autonomii při určení rozhodce(-ů), mohou volit procesní pravidla, přičemž mohou volit mj. i z předem definovaných pravidel (např. UNCITRAL) vytvořených přímo pro účely *ad hoc* řízení, a v zásadě disponují i s ostatními parametry řízení.

Oproti tomu řízení před stálým rozhodčím soudem představuje institucionální formu rozhodčího řízení, a probíhá před rozhodčím soudem který má, mimo jiné, své sídlo, stálý administrativní aparát k zajištění průběhu rozhodčích řízení, a většinou také předem definovaná procesní pravidla.⁴⁸ Obecně poskytuje řízení před rozhodčím soudem větší jistotu a předvídatelnost v otázkách týkajících se řešení eventuálního sporu. Nutno podotknout, že v praxi občas není jednoznačné, kdy se jedná o stálý rozhodčí soud. V České republice mohou být na základě §13 odst. 1 ZRR⁴⁹ takové soudy zřízeny pouze zákonem, avšak v minulosti vytvářeli rozhodčí struktury zdánlivě připomínající stálé rozhodčí soudy, což je skutečnost, která byla reflektována a adresována přímo novelizací tohoto zákona.⁵⁰ Právní závaznost rozhodnutí se však mezi oběma formami rozhodčího řízení neliší, a obě podoby mají své opodstatnění, uplatnění, a zřejmé výhody.

2.5 Akcentované výhody rozhodčího řízení

Již v úvodní části bylo zmíněno, že rozhodčí řízení představuje v mezinárodním obchodním styku často užívanou a „elegantní“ metodu řešení sporů, ke které se navíc přiklání stále větší množství subjektů při uzavírání obchodních smluv.⁵¹ Jen za posledních deset let narostl součet případů,

⁴⁶ BORN, Gary. *Internationa Arbitration: Law and Practice*, s. 18.

⁴⁷ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 26.

⁴⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 91.

⁴⁹ Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

⁵⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 90.

⁵¹ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 91.

předložených nejvýznamnějším rozhodčím soudům, o více než 60%.^{52,53} Není tedy třeba dále rozebírat nespornou skutečnost, že tato metoda řešení sporů je v mezinárodním prostředí atraktivní, a tato část se zaměří na analýzu a úvahu nad tím, proč tomu tak je:

2.5.1 *Globální uznání a výkon rozhodčích nálezů a jejich nepřezkoumatelnost*

Jak bylo naznačeno v části 2.3, jedním z definičních znaků rozhodčího řízení je v zásadě globální uznatelnost a vykonatelnost rozhodčích nálezů. Tato vlastnost, která je garantována zejména Newyorskou úmlouvou⁵⁴ je tedy kromě definičního znaku také elementární výhodou tohoto typu řízení. Obecně lze říct, že uznání a výkon rozhodčího nálezu jakéhokoliv státu (za předpokladu, že je signatářem příslušných úmluv) je globálně mnohem snadnější a samozřejmější než uznání rozhodnutí civilního soudu.⁵⁵ Dalším významným rysem a výhodou rozhodčího řízení je ve většině případů i absence meritorního přezkumu rozhodčích nálezů dalšími institucemi, čímž se zvyšuje právní jistota stran.⁵⁶

2.5.2 *Nestrannost rozhodců a rozhodčích soudů*

Jedním ze základních cílů rozhodčího řízení je poskytnout stranám neutrální fórum k vyřešení eventuálního sporu, tak aby ani jedna ze stran nemohla požívat výhodu „domácího hřiště“. V civilním řízení je poměrně standardní, že příslušnost soudu k řešení sporu je nějakým způsobem určena podle sídla nebo místa pobytu strany. V případě mezinárodních sporů toto však staví protistranu do poměrně nekomfortní pozice, tváří v tvář soudní soustavě, která je pro ni v lepším případě cizí. V horším případě, zejména u sporů národního nebo místního významu, pak lze pochybovat o nestrannosti takového fóra vůbec. Rozhodčí řízení (při jeho správné konstrukci) tímto nedostatkem netrpí, protože poskytuje stranám autonomii zvolit si takové fórum, které je pro obě/všechny z nich přijatelné.⁵⁷

⁵² **Poznámka:** srov. 2012: 4 585 případů vs. 2021: 7 389 případů

⁵³ ALTENKIRCH, Markus, Maria MOTA a Christian WILKE. Arbitration Statistics 2021.

⁵⁴ *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards.*

⁵⁵ CURRI, Granit a Mentor LECAJ. Advantages of International Commercial Arbitration in Resolving the Commercial Contests, s. 98.

⁵⁶ BORN, Gary. *Internationa Arbitration: Law and Practice*, s. 10.

⁵⁷ *Ibid.*, s. 9.

2.5.3 *Dispozice stran s parametry a průběhem řízení, flexibilita řízení*

Rozhodčí řízení umožňuje stranám abstrahovat od rigidní úpravy řízení před civilními soudy, a na místo toho si „technické“ parametry řízení upravit podle vlastních potřeb. Tím je umožněno, aby řízení bylo přizpůsobeno konkrétnímu případu. Strany tak mohou (kromě již zmíněného fóra a tím i procesní úpravy) volit například vhodné rozhodné právo, jazyk řízení, časový harmonogram jednání, způsob dokazování, míru utajení, a mnoho dalších proměnných. Oproti tomu v případě civilního řízení může docházet k aplikaci nevhodné procesní, hmotné, i kolizní úpravy nebo neúčinných mechanismů vedení řízení, v důsledku čehož může docházet ke zbytečným průtahům a neefektivitě řízení.⁵⁸

2.5.4 *Odbornost rozhodců*

Vzhledem k diverzitě sporů, které z mezinárodního obchodního styku vyvstávají, je patřičná odbornost a kompetence osoby zodpovědné za jejich rozhodování klíčová. Tato kompetence je zapotřebí zaprvé v rovině věcné, zadruhé pak také v rovině právní.⁵⁹ Mezinárodní právo představuje nesmírně komplikovaný a provázaný systém norem, jejichž korektní interpretace a aplikace může být velmi problematická. Stejně tak věcné otázky vzniklé z mezinárodních obchodních vztahů svou komplexností mnohdy přesahují úroveň odbornosti, kterou lze od soudců civilních soudů rozumně požadovat.

Ti při své praxi řeší nespočet typově odlišných případů, a nemohou tedy dosáhnout potřebné úrovně odbornosti ve *všech* jednotlivých odvětvích a zorientovat se do hloubky ve *všech* případech.⁶⁰ Tímto konstatováním není v žádném případě znevážena odbornost soudců civilních soudů, je však třeba připustit, že k posouzení a rozšíření konkrétních případů *mohou* existovat osoby pro tento účel mnohem lépe vybavené. Rozhodčí řízení pak při své dispozitivnosti umožňuje právě takové osoby zvolit za rozhodce, a zajistit tak, že jak věcné, tak

⁵⁸ CURRI, Granit a Mentor LECAJ. Advantages of International Commercial Arbitration in Resolving the Commercial Contests, s. 99.

⁵⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 83.

⁶⁰ BORN, Gary. *Internationa Arbitration: Law and Practice*, s. 9.

právní otázky budou posuzovány osobami, o jejichž kompetenci tak činit nemohou být pochybnosti.

2.5.5 Rychlost a hospodárnost řízení

Poslední uvedená výhoda rozhodčího řízení – tedy spíše dvě – je často zmiňována, ale nemusí platit beze zbytku. Empiricky je přijímáno, že rozhodčí řízení (zatím) trvá obecně kratší dobu než řízení před civilními soudy. Opět se zde projevuje dispozitivnost rozhodčího řízení, kdy si strany mohou určit rozhodné lhůty, mohou si určit rozhodce, jehož vytiženost je předem známá, rozhodčí řády pak v mnoha případech navíc poskytují orientační lhůty pro vyřízení sporu.⁶¹ Strany také mohou volit rozhodce, který má o řešeném sporu *a priori* dobrý přehled, a odpadá tak doba, kterou potřebuje civilní soud k tomu, aby se se specifikami případu řádně obeznámil. Rozhodčí řízení je také podstatně flexibilnější, a absence procesní rigidity umožňuje rovněž různé „expresní“ způsoby vyřízení sporů.⁶²

Nutno podotknout, že civilní soudnictví se v mnoha státech také vyvíjí směrem k větší flexibilitě, a poskytuje ve stále větší míře různé formy zjednodušených řízení (př. §172 a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále také jen „OSŘ“) ⁶³, a v mnoha ohledech deleguje procesní odpovědnosti na strany sporu.⁶⁴ Ani rozhodčí řízení však neposkytuje „záračný“ prostředek k okamžitému řešení jakéhokoliv sporu a je samozřejmé, že doba řízení je úměrná složitosti případu. Obvyklý medián doby řízení u většiny stálých rozhodčích soudů se v roce 2021 pohyboval mezi 12 a 24 měsíci⁶⁵. Tato doba se samozřejmě s narůstající složitostí případu prodlužuje, a v komplexních případech tak není vyloučena doba řízení atakující i 36 měsíců.⁶⁶

⁶¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 83.

⁶² BORN, Gary. *Internationa Arbitration: Law and Practice*.

⁶³ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

⁶⁴ BORN, Gary. *Internationa Arbitration: Law and Practice*, s. 8.

⁶⁵ KIRBY, Shawn a Andrew COTTRELL. Comparing the duration and cost of international arbitration.

⁶⁶ BORN, Gary. *Internationa Arbitration: Law and Practice*, s. 8.

Obdobnou úvahu je možné provést také ve vztahu k nákladům řízení. Ta dospěje k podobnému zjištění; tedy že rozhodčí řízení *bývá* méně nákladnou alternativou, zejména co se týče přímých nákladů. Takový závěr však nelze považovat za dogmatický.

2.5.6 Nevýhody rozhodčího řízení

Výše vyjmenované benefity byly zvoleny jako reprezentativní, ale je jich samozřejmě možné jmenovat i více (diskrétnost, neformálnost, procesně snazší zastoupení zvoleným advokátem atp.)⁶⁷ Stejně tak je možné vyjmenovat i řadu nevýhod, kterým se ale tato část do větší hloubky nevěnuje. Mezi často zmiňované slabosti rozhodčího řízení je řazena omezená, resp. často neexistující donucovací pravomoc rozhodců, snadné zneužití tohoto institutu silnější stranou, absence transparentnosti, nekonzistentnost právního výkladu způsobená absencí sjednocující judikatury, a často také již zmíněná nepřezkoumatelnost, která může být podle kontextu výhodou, ale i nevýhodou.⁶⁸

⁶⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 85.

⁶⁸ KUMARI, Priya. Advantages and Disadvantages of Arbitration.

3 ► Právní úprava rozhodčího řízení v mezinárodním obchodním styku

Stejně tak jako jakýkoliv jiný právní institut, je i (mezinárodní) rozhodčí řízení charakterizováno a definováno v první řadě svými právními prameny. Po obligatorním konstatování, že právní prameny lze chápat jak v materiálním, tak ve formálním smyslu, se tato část bude zabývat formálními právními prameny, kterými je (mezinárodní) rozhodčí řízení upraveno.

3.1 **Systém a konstrukce právní úpravy v oblasti mezinárodního rozhodčího řízení**

Úprava rozhodčího řízení v oblasti mezinárodního obchodního styku je charakteristická svou hierarchickou strukturou, pestrostí, a provázaností mezi národní a mezinárodní úpravou. Na pomyslném vrcholu této hierarchie přirozeně stojí mezinárodní smlouvy a úmluvy. Základ celého systému pak představují zejména multilaterální smlouvy s globálním dosahem, které jsou dále doplněny nezanedbatelným počtem smluv regionálního významu. I přes existenci těchto smluv pak paralelně k nim existuje také nespočet smluv bilaterálních, které zavazují pouze jednotlivé státy navzájem.⁶⁹

Smyslem multilaterálních smluv, ačkoliv se svým obsahem samozřejmě liší, je v obecné rovině zajistit harmonizaci v přístupu států k rozhodčímu řízení, a primárně pak zajistit uznání a výkon rozhodčích nálezů ostatních (v ideálním případě všech) států. Bilaterální smlouvy v této oblasti pak slouží k zajištění právní pomoci mezi soudy a jinými orgány států ve vztahu k rozhodčím nálezům a jejich uznávání, přičemž se nevylučuje, aby jedna nebo obě strany byly zároveň i signatáři některé z multilaterálních dohod.⁷⁰

Podstatná část úpravy je pak realizována na národní úrovni. Vzhledem k tomu, že mezinárodní smlouvy detailnější úpravu zpravidla neposkytují, je pro možnost efektivně realizovat rozhodčí řízení bezpodmínečně nutná adekvátní

⁶⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 109.

⁷⁰ *Ibid.*

úprava na úrovni zákona.⁷¹ Většina zákonodárných orgánů rozvinutých států se tohoto úkolu, zejména v posledních padesáti letech, zhostila, a v naprosté většině případů ho i zdárně splnila.⁷² Poměrně silný impuls tomuto vývoji udělily dva dokumenty: Newyorská úmluva, a vzorový zákon UNCITRAL, o kterých bude dále pojednáno. Výsledkem reforem je tak ve většině rozvinutých států legislativa, která umožňuje stranám uzavírat platné a závazné rozhodčí smlouvy, poskytuje uspokojivé mechanismy pro vymáhání práv z těchto smluv, zajišťuje uznání a výkon zahraničních rozhodčích nálezů, a definuje postupy k potvrzení nebo zrušení rozhodčích nálezů.⁷³

Dále jsou pro tuto oblast charakteristické úpravy, které sice nemají povahu právního předpisu, ale plní roli volitelných procesních pravidel. Jmenovitě se jedná o rozhodčí řády stálých rozhodčích soudů a pravidla *ad hoc*, které lze souhrnně označit jako „*soukromá pravidla regulace řízení*“⁷⁴. Strany si taková pravidla samy volí, čímž se pro ně v případě aplikace na jejich spor stávají závazné. V případě řízení před stálým rozhodčím soudem je také běžné, že se strany podřizují pravidlům konkrétního soudu, u kterého svůj spor řeší.⁷⁵ Zákony a mezinárodní smlouvy těmto pravidlům pouze vymezují prostor pro regulaci.⁷⁶

Další specifickou, ale poměrně charakteristickou skupinu pak tvoří tzv. vzorové předpisy, které, ač formálně nejsou prameny práva, představují svým významem a dosahem velice silný unifikační element. Vzorové předpisy nabízejí vzor úpravy, kterým je možné se inspirovat, avšak není v žádném ohledu závazný, čímž se liší od mezinárodních smluv⁷⁷.

Je zřejmé, že vzhledem k mnohosti a různorodosti pramenů je úprava v oblasti mezinárodního rozhodčího řízení poměrně komplexní, a mezi různými prameny existují typově odlišné vztahy. Vzhledem k této skutečnosti pak

⁷¹ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 37.

⁷² BORN, Gary. *Internationa Arbitration: Law and Practice*, s. 15-17.

⁷³ *Ibid.*

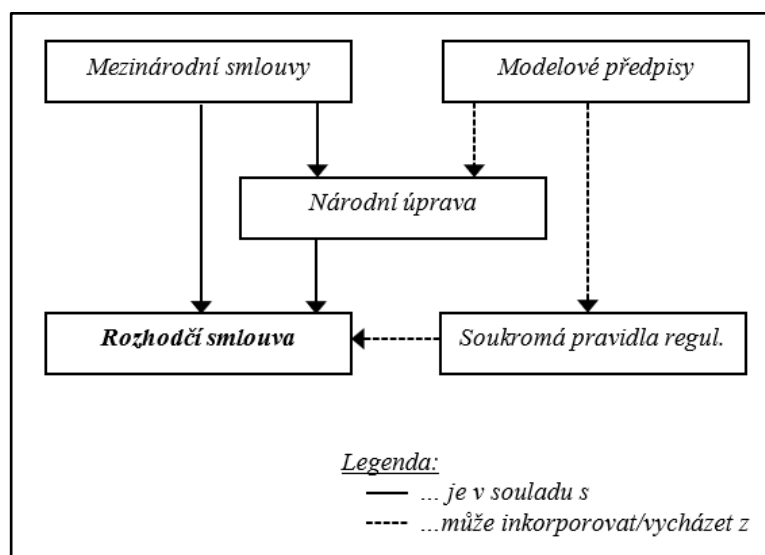
⁷⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 113.

⁷⁵ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 64.

⁷⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 113.

⁷⁷ *Ibid.*, s. 115.

samozřejmě není vyloučen ani vzájemný překryv jednotlivých úprav. I přesto, že je systém právních pramenů hierarchicky provázán, neplatí, že by různé prameny nutně odvozovaly svou účinnost jeden od druhého – v zásadě mezi nimi neplatí vztahy, které by byly připodobitelné ke vztahu *ústava-zákon*.⁷⁸ K ilustraci relativních vztahů slouží Obrázek 1, ke kterému je však nutné, vzhledem k výraznému zjednodušení, přistupovat s rezervou:

Obrázek 1: Grafická reprezentace pramenů a jejich vzájemných vztahů

3.2 Základní právní prameny mezinárodního rozhodčího řízení

3.2.1 Obecně k Newyorské úmluvě z roku 1958 a dalším mezinárodním smlouvám

Stěžejní, všeobecně uznávanou, a doposud nepřekonanou mezinárodní úmluvu představuje v oblasti rozhodčího řízení Newyorská úmluva⁷⁹, která byla přijata v roce 1958, a do českého právního řádu byla inkorporována vyhláškou č. 74/1959 Sb. Přes relativní obsahovou strohost poskytuje v šestnácti člancích (z nichž jen pět je nosných) základní procesní pravidla uznávání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. Newyorská úmluva zavazuje státy primárně k plnění tří

⁷⁸ KARTON, Joshua. The structure of international arbitration law and the exercise of arbitral authority, s. 248.

⁷⁹ *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards*.

povinností: Uznávat platnost rozhodčích smluv a doložek (čl. II), odkazovat strany na rozhodčí řízení tam, kde byla taková smlouva nebo doložka uzavřena (opět čl. II), a zajišťovat uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů (čl. III – IV). Mimo to pak také obsahuje taxativní výčet důvodů, pro které může být uznání a výkon odepřen (čl. V), a výčet dokumentů které musí být při žádosti o uznání předloženy (čl. IV). Zároveň úmluva vylučuje aplikaci Ženevských protokolů⁸⁰ mezi smluvními stranami (čl. VII). I přesto že se historicky objevovaly a nadále objevují názory, že je třeba se od Newyorské úmluvy posunout dál, lze tuto úmluvu pro účely dnešní doby považovat za definitivní vyřešení mnoha úskalí, která mezinárodní prvek do uznání nálezů vnáší.⁸¹

Kromě již dříve zmíněných – a překonaných – Ženevských protokolů existuje i řada dalších mezinárodních smluv, jejichž význam je však v porovnání s Newyorskou úmluvou menší. V Evropském kontextu lze jmenovat například Evropskou úmluvu o mezinárodní obchodní arbitráži⁸² z roku 1961, která je zajímavá (kromě toho, že se k ní připojily také Burkina Faso a Kuba) tím, že oproti Newyorské úmluvě obsahuje poměrně exaktní procesní ustanovení. Upravuje tak například organizaci řízení před stálými soudy i *ad hoc* (čl. IV), problematiku rozhodného práva (čl. VII), nebo odůvodnění nálezu a jeho zrušení (čl. VIII, resp. IX). Obdobně lze nahlížet také na tzv. Panamskou úmluvu z roku 1975⁸³, která značně rozšiřuje ustanovení Newyorské úmluvy, a nabízí poměrně zajímavé inovace, mimo jiné například výchozí rozhodčí pravidla pro případy, kdy si je strany nezvolí (čl. 3). Podobné úpravy regionálního významu existují i jinde, v globálním měřítku jsou však do jisté míry zastíněny právě Newyorskou úmluvou.

3.2.2 *Obecně k právní úpravě na národní úrovni (Česká republika), vliv vzorového zákona UNCITRAL*

Mezinárodní úmluvy v zásadě neposkytují, a ani nemohou poskytovat, komplexní úpravu rozhodčího řízení, která by byla aplikovatelná univerzálně na

⁸⁰ Protocol on Arbitration Clauses.

⁸¹ VEEDER, V.V. Is there a Need to Revise the New York Convention?.

⁸² European Convention on International Commercial Arbitration.

⁸³ Inter-American Convention on International Commercial Arbitration.

území všech států. Tento úkol je tak přirozeně přenechán legislativě na národní úrovni. Přesto je však přinejmenším žádoucí, aby i na této úrovni byla úprava, pokud možno, „standardizována“. Tento závěr, ke kterému zjevně dospěla i komise pro mezinárodní obchodní právo OSN, vedl k vytvoření poměrně zajímavého dokumentu, kterým je vzorový zákon UNCITRAL⁸⁴.

Ten představuje patrně nejvýznamnější harmonizační instrument⁸⁵ v oblasti rozhodčího řízení v mezinárodních obchodních věcech. Ve 36 člancích tato předloha navrhuje komplexní úpravu rozhodčí smlouvy (část II), volby rozhodců a rozhodčího tribunálu (část III), předběžných opatření (část IV), průběhu řízení (část V), rozhodčích nálezů a jejich zrušení (část VI, resp. VII), a uznání a výkonu nálezů (část VIII). Při tvorbě předlohy byl kladen důraz na maximalizaci autonomie vůle stran, minimalizaci množství kogentních norem, a minimální intervenci státu, resp. soudů.⁸⁶ Zákony obsahově vycházející z předlohy UNCITRAL přijalo více než 110 jurisdikcí,⁸⁷ a lze tak hovořit o mimořádném úspěchu této iniciativy.

Na vzorový zákon odkazuje i důvodová zpráva ZRŘ, dle které tento recipuje některá ustanovení předlohy, avšak jen „v míře, která je únosná pro současné právní a ekonomické poměry České republiky“.⁸⁸ Při komparaci obou textů je ovšem evidentní, že se ZRŘ v mnoha ohledech od předlohy odchyluje, a je zde zřejmý kompromis se zněním původního zákona č. 98/1963 Sb.⁸⁹ Patrně nejvýraznější odlišnosti vykazují úpravy vyloučení rozhodce, předběžných opatření (která podle české úpravy může nařídit pouze soud), a požadavek na přiměřené použití soudního řádu, který jde svým způsobem proti filozofii vzorového zákona.⁹⁰

ZRŘ si od svého vzniku prošel poměrně turbulentní novelizační procedurou, jejímž výsledkem je současná podoba zákona. Postupně došlo

⁸⁴ *Model Law on International Commercial Arbitration of the United Nations Commission on International Trade Law.*

⁸⁵ BORN, Gary. *International Arbitration: Law and Practice*, s. 16.

⁸⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 115.

⁸⁷ BORN, Gary. *International Arbitration: Law and Practice*, s. 16.

⁸⁸ Vládní návrh zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

⁸⁹ HRČKA, Daniel. *Vzorový zákon UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž v České republice.*

⁹⁰ *Ibid.*

k odstranění zásadních nedostatků (např. již zmíněnou problematiku spotřebitelské arbitráže), a ve výhledné době se s žádnou zásadní novelizací nepočítá (mimo kosmetické změny v označení sbírky zákonů od roku 2024). O obsahu jeho jednotlivých ustanovení bude blíže pojednáno ve vztahu k jednotlivým institutům v dalších částech.

Uznávání a výkonu *cizích* rozhodčích nálezů se pak věnuje také část sedmá zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „ZMPS“). Ta navíc blíže upravuje i problematiku přípustnosti rozhodčích smluv (§117), způsobilosti být rozhodcem (§118) a určení rozhodného práva (§119) v mezinárodních věcech. Tento zákon s modifikacemi převzal ustanovení původního znění ZRŘ, a do značné míry nahradil jeho (nyní již zrušenou) pátou část. Ostatní relevantní ustanovení ze ZRŘ minimálně vychází, což je, mimo jiné, explicitně uvedeno i v důvodové zprávě k ZMPS⁹¹.

Další fragmentární úpravu pak poskytují i další předpisy, většinou ve vztahu rozhodčího řízení k předmětným oblastem regulace. Například §106 OSŘ⁹² však obsahuje relativně významné procesní ustanovení o zastavení řízení v případě existence rozhodčí smlouvy.

3.2.3 *Obecně k soukromým pravidlům regulace*

Soukromá pravidla regulace, tak jak byla výše popsána, představují procesní pravidla, kterým je samotný průběh rozhodčího řízení podřízen. Vzhledem k tomu, že plní podobnou funkci, je možné je v mnoha ohledech připodobnit k soudním řádům civilních soudů.⁹³ Svým obsahem regulují podrobně průběh řízení, od ustavení rozhodců do vydání rozhodnutí. Tvorba soukromých pravidel regulace (rozhodčích řádů) je v zásadě doménou rozhodčích soudů, které mají relativní volnost při jejich stanovení. Samozřejmě je však nutný soulad s právním řádem - jak bylo výše uvedeno; rozhodčí řády nemají povahu právních předpisů.

⁹¹ Vládní návrh zákona o mezinárodním právu soukromém.

⁹² Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

⁹³ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 64.

I přes tuto autonomii je však patrná určitá standardizace rozhodčích řádů, zejména pod vlivem rozhodčích řádů nejvýznamnějších institucí, kterými se přirozeně rozhodčí soudy inspirují. Není kategoricky vyloučeno, aby si strany určily i jiná pravidla, a to i při řízení před stálým rozhodčím soudem. Tato autonomie je přirozeně ještě silnější při rozhodčím řízení *ad hoc*, kdy je volba pravidel ponechána na vůli stran zcela. Existuje mnoho pravidel, ze kterých lze volit, přičemž zřejmě nejvýznamnějšími univerzálními pravidly jsou rozhodčí pravidla UNCITRAL⁹⁴.

⁹⁴ *Arbitration Rules of the United Nations Commission on International Trade Law.*

4 ► Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodním styku optikou českého právního řádu

4.1 Arbitrabilita sporu a separabilita rozhodčí smlouvy

4.1.1 Arbitrabilita sporu

Arbitrabilita představuje kvalitativní vlastnost sporu, která umožňuje jeho řešení v rozhodčím řízení, přičemž ji zdaleka nemají všechny spory. Zodpovězení otázky, jaké spory je možné řešit v rozhodčím řízení, je ústřední, a odpověď na ni pak nejednoznačná. Existuje mnoho sporů, které ze zjevných důvodů není možné tímto způsobem řešit (trestní, rodinné atp.) I v rámci soukromoprávních a obchodních sporů je však tato distinkce velmi problematická, a v rámci mezinárodní úpravy neexistuje definitivní vymezení.⁹⁵ Vyloženě tuto otázku (mimo poznámky) neřeší ani vzorový zákon UNCITRAL, ačkoliv z jeho textu implicitně vyplývá, že je zaměřen pouze na obchodní spory. Úprava je tedy ponechána národním právním řádům, přičemž jejich pojetí arbitrability, resp. její šíře, je značně odlišné.

ZRŘ se v §2, odst. 1 přiklonil k velmi širokému pojetí arbitrability, což bylo podle důvodové zprávy k tomuto zákonu⁹⁶ také úmyslem. ZRŘ tak jako arbitrovatelné chápe majetkové spory, které jsou projednatelné před civilními soudy (nebo o kterých tak stanoví zvláštní zákon). §2 odst. 1 ZRŘ (po novelizaci) pak explicitně vylučuje arbitrabilitu sporů vzniklých ze smluv mezi podnikatelem a spotřebitelem, sporů souvisejících s výkonem rozhodnutí, a incidenčních sporů. Konkrétnější vymezení neposkytuje ani §2 odst. 2 ZRŘ, který omezuje arbitrabilitu na takové spory, o kterých lze uzavřít smír. Tím však ve výsledku pouze odkazuje na § 99 OSŘ, který je sám o sobě poměrně vágní, a který i soudy interpretují celkem extenzivně⁹⁷. Z konstrukce §2 tak vyplývají v podstatě dvě možnosti vymezení arbitrability, a to jednak zodpovězením již vyřčené otázky, co přesně je „obchodní“ spor, jednak bližším určením sporů, o kterých lze uzavřít smír.

⁹⁵ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 29.

⁹⁶ Vládní návrh zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

⁹⁷ *Usnesení nejvyššího soudu ze dne 6.6.2007 sp. zn. 32 Odo 181/2006.*

Při zodpovídání první otázky soudy v zásadě akceptují závěry právní teorie, a obchodní spory chápou jako „všechny spory, které se svým předmětem přímo odrážejí v majetkové sféře stran a týkají se subjektivních práv, s nimiž mohou účastníci disponovat⁹⁸“, přičemž nemají tendenci tento pojem interpretovat restriktivně. Druhý naznačený způsob bližšího vymezení arbitrability lze konstruovat jako negativní vymezení možnosti uzavřít smír, které poskytuje §2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále také jen „ZŘS“).⁹⁹ Ten uvádí taxativní výčet nesporných a statusových řízení, u kterých lze tedy tímto způsobem vyloučit také jejich arbitrabilitu. V České republice tak zůstává i v praxi arbitrabilita poměrně široce vymezená, ani i soudy se k otázce arbitrability sporů nestaví zvláště restriktivně.

4.1.2 Doktrína separace rozhodčí smlouvy a „competence-competence“

Separabilita rozhodčí smlouvy, resp. doktrína separace rozhodčí smlouvy představuje jedno z konceptuálních východisek (mezinárodního) rozhodčího řízení.¹⁰⁰ Doktrínu separace je možné formulovat různě, v konečném důsledku se však jedná o všeobecně akceptovaný právní režim, kdy je rozhodčí smlouva (doložka) posuzována samostatně a právně nezávisle na tzv. *hlavní* smlouvě, v níž může být obsažena. Ačkoliv se tento vztah může jevit přímočaře, vyvstávají z něj poměrně složité analytické otázky.¹⁰¹

Doktrína separace má několik přímých důsledků; mimo jiné skutečnost, že právo, kterým se řídí *hlavní* smlouva, nemusí být nutně stejné jako právo, kterým se řídí smlouva rozhodčí. Ústřední je však jiný důsledek, který představuje výchozí konstrukci pro realizaci rozhodčího řízení, a úzce souvisí s autonomií vůle stran: Případná neplatnost *hlavní* smlouvy nezakládá neplatnost rozhodčí smlouvy (přičemž toto platí i opačně)¹⁰². Takováto interpretace je nezbytná pro to, aby byla zachována možnost, kterou strany explicitně zvolili, a sice řešit svůj spor

⁹⁸ *Usnesení nejvyššího soudu ze dne 23.9.2010 sp. zn. 20 Cdo 476/2009.*

⁹⁹ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹⁰⁰ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 376.

¹⁰¹ *Ibid.*, s. 434.

¹⁰² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 134.

v rozhodčím řízení.¹⁰³ Význam separability je v tomto ohledu zásadní, zejména u rozhodčích doložek obsažených v *hlavní* smlouvě. Při neexistenci separability by bylo možné tvrdit, že v případě neplatnosti *hlavní* smlouvy nemůže být spor projednán v rozhodčím řízení, protože neexistuje ujednání stran, které by toto umožňovalo.¹⁰⁴ Naopak při aplikaci doktríny separace bude i neplatná smlouva skrze (stále) platnou rozhodčí doložku zakládat povinnost řešit vzniklý spor v rozhodčím řízení, a to i takový, který je založen právě na posouzení platnosti *hlavní* smlouvy.¹⁰⁵

Podobný princip se promítá také do procesní roviny, kde zakládá z právního hlediska poměrně zajímavou konstrukci, označovanou jako „*competence-competence doctrine*“. Podle této doktríny jsou rozhodci oprávněni posuzovat a sami rozhodovat o své vlastní pravomoci, resp. tuto zakládat.¹⁰⁶ V praxi se jedná o situace, kdy by strana sporu namítala neexistenci pravomoci rozhodce právě v důsledku tvrzené neplatnosti rozhodčí smlouvy. V takovém případě má rozhodce pravomoc rozhodnout o takovémto kompetenčním sporu, přičemž v konečném důsledku rozhoduje o své vlastní pravomoci rozhodnout.¹⁰⁷ K vzájemnému vztahu doktríny separace a doktríny „*competence-competence*“ je nutné podotknout, že sice vycházejí ze stejného logického základu, ale existence jedné není podmíněna existencí druhé.¹⁰⁸

Jak doktrína separace, tak doktrína „*competence-competence*“ jsou všeobecně akceptovány. Přestože nejsou výslovně formulovány na úrovni Newyorské úmluvy, ta z těchto zásad alespoň implicitně vychází. S oběma pak výslovně pracuje vzorový zákon UNCITRAL (čl. 16 odst. 1), jehož vlivem došlo také k promítnutí do mnoha právních řádů. V českém právním řádu je doktrína separace rozhodčí smlouvy vyjádřena v § 2 odst. 4, kde je explicitně uvedeno, že pokud není v rozhodčí smlouvě uvedeno jinak „*vztahuje se jak na*

¹⁰³ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 27.

¹⁰⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 134.

¹⁰⁵ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 28.

¹⁰⁶ KRAVTSOV, Serhii, Olga SURZHENKO a Nelli GOLUBEVA. *The Validity, Effectiveness and Enforceability of Arbitration Agreements: Issues and Solutions*.

¹⁰⁷ BORN, Gary. *International Arbitration: Law and Practice*, s. 41.

¹⁰⁸ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 504.

*práva z právních vztahů přímo vznikající, tak i na otázku právní platnosti těchto právních vztahů, jakož i na práva s těmito právy související.*¹⁰⁹“ Nejvyšší soud České republiky (dále také jen „NS ČR“) kogentní povahu tohoto ustanovení opakovaně potvrdil (př. 30 Cdo 2011/2013, 29 Odo 1222/2005), přičemž uvedl, že ustanovení § 2 odst. 4 ZRŘ „*tuto otázku staví najisto*“¹¹⁰. Doktrína „*competence-competence*“ je pak, rovněž explicitně, vyjádřena v § 15 ZRŘ, který navíc stanoví procesní pravidlo, že námitku nedostatku pravomoci lze vznést nejpozději při prvním úkonu v řízení.

4.2 Rozhodčí smlouva

4.2.1 Rozhodčí doložka a smlouva o rozhodci (*pre-dispute vs. post-dispute*)

V dosavadním textu byla do určité míry přecházena důsledná distinkce při označování rozhodčí smlouvy a rozhodčí doložky. Rozhodčí smlouva *může* být uzavřena ve formě rozhodčí doložky, avšak jedná se o pojem, který je pojmu „rozhodčí doložka“ nadřazený. Rozhodčí smlouva jako taková je obecně dohoda stran, které sjednají že spory, které mezi nimi vznikly, nebo mohou vzniknout z definovaného právního vztahu, budou řešeny v rozhodčím řízení. Smyslem smlouvy je tedy (dle interpretace NS ČR) „*přenést pravomoc rozhodovat vzniklý spor mezi konkrétními subjekty před rozhodce do rozhodčího řízení*“.¹¹¹ Ačkoliv jednotlivé definice se svou formulací různí, jejich obsah zůstává prakticky totožný (př. §2 ZRŘ, čl. 7 vzorového zákona UNCITRAL, čl. II Newyorské úmluvy). Rozhodčí smlouva se pak v praxi vyskytuje ve dvou podobách, tzv. *pre-dispute*, pro kterou ZRŘ používá označení rozhodčí doložka, a *post-dispute*, která je v ZRŘ označena jako smlouva o rozhodci. Diferenčním kritériem mezi oběma typy je čas, resp. skutečnost, zda se jedná o smlouvu uzavřenou *pro futuro*, anebo a smlouvu reagující na již vzniklý, existující spor.¹¹²

¹⁰⁹ Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

¹¹⁰ *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.08.2013, sp. zn. 30 Cdo 2011/2013.*

¹¹¹ *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.12.2013 sp. zn. 23 Cdo 3895/2011.*

¹¹² BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 69.

ZRŘ v §2 odst. 3 termínem „smlouva o rozhodci“ označuje smlouvu uzavřenou za účelem řešení „jednotlivého již vzniklého sporu“¹¹³, naproti tomu rozhodčí doložku vztahuje k řešení „všech sporů, které by v budoucnu vznikly z určitého právního vztahu nebo z vymezeného okruhu právních vztahů“.¹¹⁴ Použití obou pojmů při jejich současném relativně úzkém vymezení je sice trochu zavádějící, meritorně se však úprava dle ZRŘ nijak neliší od všeobecně akceptované distinkce.

Oba typy smlouvy se zpravidla liší také svým obsahem, resp. rozsahem: Rozhodčí doložka bývá velmi často jen jedno z ustanovení *hlavní* smlouvy, ve kterém strany sjednají, že v případě budoucího sporu bude tento řešen před rozhodčím soudem.¹¹⁵ Není však vyloučeno, aby byla rozhodčí „doložka“ uzavřena i jako samostatně stojící, a není ani nijak omezen rozsah, v jakém eventuální rozhodčí řízení může upravovat – v tomto ohledu je označení rozhodčí doložka ve smyslu ZRŘ svým způsobem nevhodné. Smlouva o rozhodci naopak dopadá na existující spor, a představuje nové právní jednání. Tato nová smlouva, uzavřená po vzniku sporu, bude zpravidla mnohem blíže specifikovat podmínky rozhodčího řízení, protože je uzavírána ve chvíli, kdy strany mohou již plně reflektovat specifika vzniklého sporu.

4.2.2 *Forma a obsah rozhodčí smlouvy*

Forma rozhodčí smlouvy, resp. požadavek na její písemnost, není interpretována jednotně, a dává vzniknout zajímavým kolizím na více úrovních právní úpravy. Napříč jurisdikcemi existuje mnoho variant platně uzavřené rozhodčí smlouvy: Ta může být mimo jiné uzavřena jako oboustranně podepsaný samostatný dokument v písemné formě (zahrnuje jak *pre-dispute* tak *post-dispute* podobu), jako jednostranně podepsaný vzájemně vyměněný dokument v písemné formě, může být obsažena ve smluvních podmínkách, nebo také obsažena v ústní dohodě, která může nebo nemusí být následně písemně potvrzena.¹¹⁶

¹¹³ Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

¹¹⁴ Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

¹¹⁵ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 69.

¹¹⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 170.

Ačkoliv Newyorská úmluva primárně upravuje uznání a výkon rozhodčích nálezů, obsahuje v čl. II i úpravu náležitostí rozhodčí smlouvy tak, aby byla uznatelná napříč signatářskými státy. Newyorská úmluva explicitně uvádí požadavek písemnosti smlouvy (čl. II odst. 1), zároveň upřesňuje, že tento nárok splňuje smlouva, která je podepsaná stranami *nebo* vyměněná dopisy či telegramy (čl. II odst. 2)¹¹⁷. Z této úpravy však zjevně vyvstává více otázek¹¹⁸, které se tematicky vážou jednak ke vztahu tohoto ustanovení k vnitrostátní úpravě, jednak ke skutečnosti, že původní Newyorská úmluva je 65 let starý dokument, jehož adaptace pro potřeby současné doby vyžaduje určitou kreativitu jak ze strany normotvůrců, tak soudů.

Jak bylo výše naznačeno, rozhodčí smlouva může být obecně uzavřena ve více podobách. Vyvstává pak otázka, jestli cizí rozhodčí smlouva, splňující požadavky platnosti podle národní úpravy, může být uznána na základě Newyorské úmluvy, byť nesplňuje požadavky v ní uvedené. Řešení této otázky globálně tak vytváří nezanedbatelnou divergenci závěrů, ke kterým národní soudy dospěly. Zatímco pro některé představuje naplnění formy dle čl. II nutnou podmínku pro uznání rozhodčí smlouvy, jiné se přiklonily k uznání smluv formálně nesplňující tento požadavek benevolentnější aplikací právních předpisů.¹¹⁹ Takto se k interpretaci čl. II postavil také UNCITRAL, který v roce 2006 vydal doporučení, aby v čl. II popsané okolnosti nebyly považovány za vyčerpávající, tedy aby byl jeho výklad flexibilní¹²⁰. V České republice tato diskrepance prakticky nevzniká, protože ZRŘ v § 3 v podstatě recipoval znění Newyorské úmluvy, což potvrzuje důvodová zpráva.¹²¹ Pochybnosti ve vztahu k cizím rozhodčím nálezům pak vylučuje § 117 ZMPS, který posuzuje přípustnost rozhodčí smlouvy podle českého právního řádu.

¹¹⁷ *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards.*

¹¹⁸ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 20.

¹¹⁹ *Ibid.*, s. 22.

¹²⁰ *Recommendation regarding the interpretation of article II, paragraph 2, and article VII, paragraph 1, of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, done in New York, 10 June 1958, adopted by the United Nations Commission on International Trade Law on 7 July 2006 at its thirty-ninth session.*

¹²¹ Vládní návrh zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

Další zajímavou otázkou pak představuje transpozice požadavků na telegramový přenos do současných reálií elektronické komunikace. V tomto ohledu se stejně tak jako v předchozím případě může uplatnit doporučení UNCITRAL pro flexibilní výklad Newyorské úmluvy. V novelizovaném čl. 7 vzorového zákona navíc UNCITRAL navrhuje úpravu, která explicitně obsahuje pojem elektronická komunikace, kterou navíc velmi exaktně a technicky definuje. ZRŘ tuto skutečnost v § 3 reflektuje sice o poznání méně exaktně, avšak dostatečně srozumitelně, přičemž považuje písemnou formu za zachovanou při sjednání elektronickými prostředky. Ve vztahu k aplikaci Newyorské úmluvy pak i soudy zaujaly stanovisko, „že je na místě vykládat požadavek obsažení rozhodčí smlouvy ,ve výměně dopisů nebo telegramů‘ ve smyslu čl. II Newyorské úmluvy tak, že zahrnuje i výměnu komunikace prostřednictvím e-mailu.“¹²²

Oproti problematice formy rozhodčí smlouvy je z pohledu právní úpravy o poznání méně komplikovaná problematika obsahu rozhodčí smlouvy. Ten totiž zpravidla právními prameny nebývá definován, a to jak na úrovni mezinárodních smluv, tak na úrovni národních předpisů. Explicitně se této otázce nevěnuje ani vzorový zákon UNCITRAL. Zůstává tak v zásadě na smluvních stranách, co přesně si v rozhodčí smlouvě sjednají. Obligatočně musí rozhodčí smlouva obsahovat ujednání, že spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout, budou řešeny v rozhodčím řízení, a definovat jakých sporů se toto ujednání týká – to je samozřejmé z podstaty věci i z dikce § 2 ZRŘ, a v podstatě i všech ostatních pramenů. V § 7 odst. 1 ZRŘ je pak dále uvedeno že rozhodčí smlouva *má* určit počet i osoby rozhodců, z odst. 2 však vyplývá, že absence takového ujednání není závadou.

Dalšími ujednáními, které lze považovat za jakési vhodné minimum, pak strany zpravidla určují soukromá pravidla regulace, (rozhodčí soud), počet rozhodců a způsob jejich jmenování, jazyk řízení, a rozhodné právo.¹²³ Ryze fakultativní, avšak poměrně běžná jsou ujednání o nákladech řízení, ujednání o utajovaných skutečnostech, nebo také sjednání obligatorního předstupně řízení.¹²⁴

¹²² *Usnesení nejvyššího soudu ze dne 16.5.2019 sp. zn. 23 Cdo 3439/2018.*

¹²³ BORN, Gary. *International Arbitration: Law and Practice*, s. 23.

¹²⁴ *Ibid.*

Rozsah úpravy je zpravidla dán skutečností, zda se jedná o *pre-dispute* nebo *post-dispute* smlouvu. Odlišná konstrukce se uplatní také podle toho, zda se jedná o institucionální rozhodčí řízení, nebo rozhodčí řízení *ad-hoc*: Rozhodčí soudy zpravidla poskytují vzory rozhodčích smluv, které mimo jiné odkazují také na rozhodčí řád dané instituce. Při řízení *ad-hoc* je, jak bylo již řečeno, autonomie stran širší, a tomu odpovídá i povaha rozhodčí smlouvy. Ta tak může mít různé podoby; může se jednat o převzatý vzor (např. dle pravidel UNCITRAL), může se jednat o obsáhlý dokument ve kterém strany detailně sjednají veškeré náležitosti řízení, ale ve výsledku se také může jednat (zejména v případě rozhodčí doložky) o v podstatě *bianco* ustanovení, ve kterém strany pouze sjednají že spory budou řešeny v rozhodčím řízení.

4.2.3 *Způsobilost uzavřít rozhodčí smlouvu a další univerzální podmínky její platnosti*

Při posuzování platnosti rozhodčí smlouvy v mezinárodním prostředí je v první řadě třeba zodpovědět otázku, podle jakého práva má být platnost smlouvy posuzována, protože mezinárodní smlouvy odpověď na tuto otázku neposkytují.¹²⁵ Svým způsobem se jedná se o klasický problém mezinárodního práva, jehož řešení je svěřeno kolizním úpravám; v České republice konkrétně § 117 ZMPS. Úprava podmínek platnosti rozhodčí smlouvy tak zůstává zpravidla doménou národních právních řádů, čímž je do problematiky platnosti rozhodčí smlouvy s mezinárodním prvkem vnesena poměrně značná nejistota.

Ta se asi nejvýrazněji projevuje v otázce způsobilosti stran: Jako u každé jiné smlouvy je nutnou podmínkou její platnosti způsobilost stran vůbec tuto (rozhodčí) smlouvu uzavřít. V případě rozhodčí smlouvy s mezinárodním prvkem je otázka způsobilosti otázkou s ne zcela jednoznačnou odpovědí¹²⁶. Newyorská úmluva v čl. V odst. 1 používá (v neautentickém znění vyhlášky č. 74/1959 Sb.) slovní spojení „...strany (...) byly podle zákona, který se na ně vztahuje,

¹²⁵ KRAVTSOV, Serhii, Olga SURZHENKO a Nelli GOLUBEVA. The Validity, Effectiveness and Enforceability of Arbitration Agreements: Issues and Solutions.

¹²⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 160.

*nezpůsobilé k jednání...)*¹²⁷, a velmi podobná formulace se vyskytuje také v čl. VI odst. 2 Evropské úmluvy. I bez bližšího kontextu vyvstává otázka, jaký zákon se má na strany vztahovat. K tomuto problému lze přistupovat více způsoby, přičemž do určité míry záleží i na interpretaci dikce čl. V. Při konzervativní interpretaci s akcentem na prvek domicilu lze dovést, že dojde k aplikaci hmotněprávních norem podle státní příslušnosti/domicilu, což vzhledem k mezinárodnímu prvku povede k aplikaci kolizních norem¹²⁸ (v České republice § 117 ZMPS).

Výsledky, ke kterým se tímto způsobem dojde napříč právními řády, aplikací různých kolizních norem, pro různé typově odlišné případy, budou značně odlišné.¹²⁹ Jako vhodný se tedy jeví jiný přístup, který je označován jako *validation principle*¹³⁰, a který vzniklý problém dokáže překonat. Podle tohoto principu by smluvním ujednáním měl být přiznán maximální účinek bez ohledu na národní právní předpisy, které by bránily jejich vykonání.¹³¹ Ačkoliv některé právní řády s tímto principem pracují, toto přímočaré řešení v kontextu mezinárodního práva vcelku nepřekvapivě nelze zevšeobecnit. Zdánlivě se tak jako v tuto chvíli nejvhodnější jeví řešení, které neopouští zcela kolizní přístup, ale koriguje ho aplikací různých „validačních principů“.

Mimo způsobilosti uzavřít smlouvu představuje univerzální podmínku platnosti arbitrabilita sporu, tak jak byla popsána v části 4.1. Přesněji řečeno, rozhodčí smlouva je platná, pokud přenáší na rozhodce pravomoc rozhodovat spor, jehož povaha řešení před rozhodci nevylučuje. I zde tak evidentně vyvstávají obdobné otázky, jako v případě posuzování způsobilosti smlouvu uzavřít. Samozřejmou podmínkou platnosti je pak také její přípustná forma, kterou, jak bylo výše popsáno, stanoví národní úprava.

¹²⁷ Vyhláška č. 74/1959 Sb., o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

¹²⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 159.

¹²⁹ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 667.

¹³⁰ *Ibid.*, s. 670.

¹³¹ *Ibid.*

Všechny výše uvedené podmínky trpí podobným problémem, který je dán nejednotností při jejich posuzování. Otázkou je, zda by se mnoho z těchto problémů nedalo vyřešit větší otevřeností právních řádů k ujednání ve smlouvě, ve kterém by si strany zvolily rozhodné právo, podle kterého by byla posuzována platnost smlouvy jako taková. V současné době se toto děje v minimu případů.¹³²

Další univerzální podmínka platnosti výše uvedeným problémem netrpí, protože je definována na úrovni Newyorské úmluvy: Spor musí vzejít z (nebo ve vztahu k) určitého právního vztahu nebo vztahů. Obdobnou formulaci používá také ZRŘ (srov. § 2 odst. 3 ZRŘ a čl. II odst. 1 Newyorské smlouvy). Newyorská úmluva záměrně¹³³ uvádí, že spor může vzniknout i z mimosmluvního vztahu, a obdobný závěr lze vyvodit také z formulace v § 2 ZRŘ. Tato skutečnost je poměrně podstatná, a souvisí s problematikou separability smlouvy tak, jak o ní bylo výše pojednáno. Ve výsledku je tedy pro platnost smlouvy podstatná jen určitost právního vztahu, ze kterého spor vzešel, je však na stranách sporu, jak moc široce rozhodčí smlouvu formulují, a jaké množiny sporů si přejí pod ní podřadit.

4.2.4 *Procesní důsledky neplatnosti nebo nicotnosti rozhodčí smlouvy*

Důsledky neplatnosti (nebo nicotnosti) smlouvy, z důvodu nesplnění náležitostí výše uvedených, ale i jiných, se promítají mimo hmotněprávní roviny také do roviny procesní. Z procesního hlediska lze (alespoň optikou českého právního řádu) neplatnost nebo nicotnost smlouvy namítnout dvěma způsoby.¹³⁴ První způsob představuje namítnutí neplatnosti/nicotnosti smlouvy v rámci rozhodčího řízení, a to jednak namítnutím neplatnosti nebo neexistence smlouvy jako takové, nebo namítnutím nepřipustnosti řešení sporu v rozhodčím řízení. Jak již bylo zmíněno, první jmenovanou námitku lze vznést nejpozději při prvním úkonu v řízení (§ 15 odst. 2). Druhým způsobem je pak vznesení obdobné námítky před civilním soudem, který by v takovém případě postupoval v souladu s § 106

¹³² KRAVTSOV, Serhii, Olga SURZHENKO a Nelli GOLUBEVA. The Validity, Effectiveness and Enforceability of Arbitration Agreements: Issues and Solutions.

¹³³ MOSES, Margaret L. *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, s. 30.

¹³⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 198.

odst. 1 OSŘ. V prvním případě by se strany pak musely samy obrátit na civilní soud, v druhém případě by pak soud takový spor na základě § 106 OSŘ sám projednal.

4.2.5 Právní účinky platné rozhodčí smlouvy

Prakticky univerzálním právním účinkem rozhodčí smlouvy je skutečnost, že od ní strany nemohou jednostranně odstoupit, a ta je tak zavazuje po celou dobu existence předmětného vztahu.¹³⁵ Další dva stěžejní účinky platné rozhodčí smlouvy pak lze pojmut dualisticky jako pozitivní, a negativní.

Pozitivním účinkem platné rozhodčí smlouvy je vznik povinnosti stran předložit spor k řešení rozhodcům *in good faith*. Uzavření rozhodčí smlouvy nezakládá jen pouhou povinnost předložit spor rozhodcům a založení jejich pravomoci. Naopak, rozhodčí smlouva představuje pozitivní závazek na rozhodčím řízení výrazným způsobem participovat, spolupracovat s protistranou a rozhodci, akceptovat rozhodčí nález, a dodržovat pravidla rozhodčího řízení - a v mnoha ohledech je i vytvářet.¹³⁶

Negativním účinkem je pak téměř reciproční povinnost nepředkládat vzniklý spor k řešení civilním soudům, které by byly jinak příslušné. Vyloučení pravomoci soudů nebývá v rozhodčích smlouvách explicitně uvedeno, z jejich samotné podstaty je však zřejmé, že zahájení civilního řízení je zjevným porušením smlouvy.¹³⁷ Tento účinek se pak promítá také do jiné roviny, a sice že civilní soudy mají obecně odpovídající povinnost řízení v takové věci zastavit,¹³⁸ což reflektuje naprostá většina právních řádů (v České republice § 106 OSŘ).

¹³⁵ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 88.

¹³⁶ BORN, Gary. *International Arbitration: Law and Practice*, s. 45.

¹³⁷ *Ibid.*, s. 46.

¹³⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 192.

4.2.6 Zánik rozhodčí smlouvy

Zánik rozhodčí smlouvy představuje sám o sobě zajímavou teoretickou otázkou. Vzhledem ke konstrukci doktríny separace rozhodčí smlouvy je zřejmé, že rozhodčí smlouva nesdílí osud smlouvy *hlavní*. Není tedy možné namítat zánik rozhodčí smlouvy, argumentačně podložený pouze zánikem smlouvy *hlavní*. Na druhou stranu, pokud zanikne smlouva *hlavní*, přičemž se tak stane za nesporných okolností, je pak smysl toho, že ji rozhodčí smlouva „přežije“ nejasný. V praxi nejběžnější situací je, že dojde ke splnění *hlavní* smlouvy – v takovém případě je obecně akceptováno, že spolu s ní zaniká i rozhodčí smlouva v případě, že se tak stane bez jejího porušení a vzniku sporu. Okamžik kdy se tak stane, však není možné exaktně definovat.¹³⁹

Vzhledem k tomu, že rozhodčí smlouva má soukromoprávní povahu, může zaniknout také výslovnou dohodou stran podle ustanovení občanského zákoníku. Rozhodčí smlouva však přesto zpravidla nezaniká jejím „splněním“ - vydáním rozhodčího nálezu - vzhledem k tomu že toto nelze považovat za její splnění v soukromoprávním smyslu. Logika je v tomto případě poměrně prostá - rozřešením jednoho sporu není nijak vyloučen vznik sporu dalšího, což potvrdil v usnesení 23 Cdo 877/2016 také NS ČR.¹⁴⁰

4.3 Rozhodci a rozhodčí soudy

4.3.1 Osoba rozhodce a zákonné požadavky na ni

Pro to, aby mohla osoba vykonávat funkci rozhodce, je v podstatě nutné kumulativní splnění dvou podmínek: V první řadě musí existovat platná rozhodčí smlouva, která zakládá pravomoc věc projednat v rozhodčím řízení, v druhé řadě pak musí tato osoba splnit požadavky, které jsou na ni kladeny.¹⁴¹ První podmínka je samozřejmá, druhou blíže specifikují právní předpisy.

¹³⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 194.

¹⁴⁰ *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6.9.2016 sp. zn. 23 Cdo 877/2016.*

¹⁴¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 204.

Na úrovni významných mezinárodních smluv neexistuje přímá úprava požadavků na osobu rozhodce. Newyorská úmluva se o osobě rozhodce zmiňuje okrajově a nepřímo v čl. V, avšak tato úprava sama žádné požadavky na osobu rozhodce nestanovuje. Obdobně ani Evropská úmluva mimo konstatování, že rozhodcem může být i cizí státní příslušník, žádné konkrétní požadavky nevznáší.

Požadavky na osobu rozhodce jsou tedy obsaženy v národních právních úpravách. Pro České občany tyto požadavky v § 4 taxativně stanovuje ZRŘ: Rozhodce musí být zletilý, bezúhonný a plně svéprávný. Novelizací ZRŘ byla ustanovení upravující způsobilost cizinců být rozhodcem vyčleněna do § 118 ZMPS. Ten stanoví, že cizinec může být rozhodcem, pokud je způsobilý k právním jednáním podle práva státu, jehož je občanem, přičemž postačí, pokud je plně způsobilý podle práva českého. Tím je mimo jiné naplněn také požadavek čl. III Evropské úmluvy. Z dikce § 4 ZRŘ a § 118 ZMPS pak také zřetelně vyplývá, že rozhodcem může být pouze fyzická osoba.

Z obsahu zákonné úpravy je evidentní, že na osobu rozhodce nejsou, alespoň na úrovni zákona, kladeny prakticky žádné požadavky. Toto je zcela v nepoměru s požadavky, které jsou zákonem kladeny na soudce, a vzhledem k obdobné pravomoci rozhodovat spory by se tak mohlo zdát, že se jedná o nedostatek zákonné úpravy. Jedná se však o legislativní záměr, který je sdílený napříč právními řády.¹⁴² Tato skutečnost představuje jeden ze zásadních projevů autonomie stran¹⁴³, a logika je taková, že jsou to právě strany, které si rozhodce volí, přičemž požadavky na jeho osobu si stanoví samy. Kritéria pro volbu rozhodce jsou tak zákonem zcela ponechána na vůli stran, a smyslem úpravy v ZRŘ - ale i ekvivalentních předpisech - je klást stranám při výběru minimální obstrukce.¹⁴⁴

¹⁴² RYŠAVÝ, Lukáš. *Nezávislost a nestrannost rozhodce*, s. 33.

¹⁴³ MALACKA, Michal. Party Autonomy in the Procedure of Appointing Arbitrators.

¹⁴⁴ *Ibid.*

4.3.2 *Určení a ustavení rozhodců nebo rozhodčích senátů a receptum arbitri*

Protože v zásadě nejsou k dispozici již existující rozhodčí tribunály, a ty tak vznikají nově pro konkrétní případ¹⁴⁵, je třeba odlišovat od sebe dva distinktivními okamžiky; zahájení rozhodčího řízení, a ustavení rozhodce nebo rozhodčího tribunálu. Řízení jako takové je zahájeno dnem, kdy žaloba došla rozhodci nebo rozhodčímu soudu (čl. 14 odst. 2 ZRŘ). Ustavení rozhodce, nebo rozhodčího tribunálu nastává až přijetím funkce rozhodce ve smyslu § 5 odst. 2 ZRŘ. V tomto zákoně je dáno jednoznačně, že přijetí funkce, neboli *receptum arbitri*, musí být v písemné formě, avšak zdaleka se nejedná o globálně platné pravidlo.¹⁴⁶ Je pak do značné míry otázkou, jakou právní povahu *receptum arbitri* vlastně má. Existují názory, že se nejedná, resp. nemůže jednat o smluvní vztah, avšak odborné názory se vyvíjejí směrem k akceptaci konstrukce, že *receptum arbitri* ve skutečnosti smluvním vztahem je.¹⁴⁷

Jak bylo již výše uvedeno, určení rozhodce(ů) představuje zásadní projev autonomie vůle stran. Již na úrovni Newyorské úmluvy je v čl. V odst. 1 toto nepřímě potvrzeno ustanovením, které zakládá jako důvod pro odmítnutí uznání nálezu skutečnost, že složení rozhodčího soudu je v nesouladu s projevenou vůlí stran.¹⁴⁸ Samotné určení rozhodce pak může proběhnout několika způsoby, přičemž je zajímavé, že ZRŘ používá jednak pojem určení, jednak pojem jmenování, a tyto nejsou zcela ekvivalentní. Po analýze ostatních ustanovení zákona však lze usoudit, tato distinkce žádné praktické rozdíly nezakládá.¹⁴⁹

Patrně nejsilnějším projevem autonomie stran je určení osoby nebo osob jmenovitě přímo v rozhodčí smlouvě. S takovým postupem počítá (mj.) i ZRŘ, avšak v praxi je tento způsob vhodný zejména v případě uzavírání smlouvy o rozhodci, kde lze již volit s ohledem na existující spor.¹⁵⁰ Naopak v případě rozhodčích doložek se nejedná o příliš vhodný způsob určení.

¹⁴⁵ BORN, Gary. *Internationa Arbitration: Law and Practice*, s. 91.

¹⁴⁶ RYŠAVÝ, Lukáš. *Nezávislost a nestrannost rozhodce*, s. 34.

¹⁴⁷ *Ibid.*

¹⁴⁸ *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards.*

¹⁴⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 216.

¹⁵⁰ *Ibid.*, s. 217.

Alternativní, a v praxi rozšířený způsob ustavení rozhodčího senátu spočívá v definování mechanismu v rozhodčí smlouvě, na základě kterého dojde k ustavení. Tento mechanismus může být různý; může spočívat v náhodném určení, jako je losování rozhodce z dohodnutého seznamu, nebo v pouhé *bianco* dohodě toliko o způsobu, jakým bude dosaženo dohody o osobě rozhodce. Jako vhodnější se však jeví jmenování jednoho rozhodce každou stranou, s tím že ti pak zvolí předsedu senátu, nebo určení osoby (tzv. *appointing authority*), která rozhodce nebo senát určí namísto stran.¹⁵¹ Strany mohou také ve smlouvě explicitně odkázat na konkrétní řád či existující pravidla, na základě kterých dojde k ustavení rozhodce nebo senátu (př. pravidla UNCITRAL, řád konkrétního rozhodčího soudu).

Výše popsané způsoby jsou typické pro řízení *ad hoc*, v případě řízení před stálým rozhodčím soudem se situace zjednodušuje tím, že rozhodčí řády stálých soudů tuto problematiku standardně samy upravují. V rozhodčích řádech je pak téměř univerzálně uplatňován určení rozhodců skrze *appointing authority*, přičemž do role této „autority“ se přirozeně staví samy instituce, které řád vydávají.¹⁵² Jiný způsob určení však nemusí být nutně vyloučen.

V případě, že strany určení rozhodců nijak neupraví, je subsidiární úprava nabídnuta na úrovni zákona. V českém právním řádu tuto roli zastává § 7 odst. 2 ZRŘ, který v případech, kdy strany neurčí jinak, předepisuje mechanismus, kdy každá ze stran zvolí rozhodce a tito zvolí rozhodce předsedajícího.¹⁵³ Do role *appointing authority* se může dostat také civilní soud, což v zásadě platí univerzálně napříč právními řády¹⁵⁴ pro případy, kdy tak strany neúčinní v rozhodné lhůtě, nebo nejsou schopny dosáhnout konsenzu. Toto východisko nabízí v České republice § 9 ZRŘ.

¹⁵¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 217.

¹⁵² BORN, Gary. *Internationa Arbitration: Law and Practice*, s. 94.

¹⁵³ Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

¹⁵⁴ BORN, Gary. *Internationa Arbitration: Law and Practice*, s. 94.

4.3.3 Postavení rozhodce v řízení a jeho pravomoci

Jak bylo naznačeno již v předchozí části, je postavení rozhodce v řízení, a zejména jeho postavení vůči stranám, velice problematickou, a doposud přesvědčivě nevyřešenou otázkou. K tomu přispívá skutečnost, že mezinárodní smlouvy, národní předpisy, vzorový zákon UNCITRAL a rozhodčí řády se k této otázce nijak nevyjadřují.¹⁵⁵ Do značné míry je tak řešení této otázky ponecháno komentářům a odborné literatuře. Výsledkem jsou v zásadě dva názorové proudy, které již byly naznačeny. Jejich podstatou je buď interpretace role rozhodce jako role blízkí se svou povahou roli soudce ve veřejnoprávním smyslu, nebo roli rozhodce jako „dodavatele služeb“ blízkí se soukromoprávnímu smluvnímu vztahu.¹⁵⁶

První z uvedených názorů je v české odborné literatuře velmi rozšířený, a zjednodušeně vychází z konstrukce, že rozhodce má pravomoc autoritativně rozhodnout spor, kterou nelze připodobnit k ničemu jinému než právě roli soudce. V tomto pojetí je role rozhodce statusová, kvazi-judiciální, a je dána zákonem. Opačný názor, který je všeobecně více přijímaný v zahraniční literatuře, vychází z premisy existence smluvního vztahu mezi rozhodci a stranami sporu.¹⁵⁷ Ani mezi zastánci tohoto názoru neexistuje shoda v tom, o jakou smlouvu by se mělo jednat. Přes snahy podřadit tento vztah pod pojem mandátní smlouvy směřuje (zejména v jurisdikcích *common law*) klasifikace tohoto vztahu ke smlouvě *sui generis*, která není připodobitelná k žádnému jinému existujícímu vztahu, a vychází ze samotných principů přirozeného práva.¹⁵⁸ Soudy *common law* tuto myšlenku rozvedly do konstrukce, že ustavení rozhodce zakládá trojstrannou smlouvu, kdy se rozhodce stává stranou do té doby dvojstranné rozhodčí smlouvy.¹⁵⁹ Tato konstrukce se však jeví jako problematická, z důvodu nutnosti odlišovat od sebe rozhodčí smlouvu, a smlouvu, která vznikne mezi stranami a rozhodcem. Při studiu zdrojů se jako argumentačně přesvědčivější jeví konstrukce vycházející ze smluvního pojetí,

¹⁵⁵ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 2110.

¹⁵⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 210.

¹⁵⁷ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 2112.

¹⁵⁸ *Ibid.*

¹⁵⁹ *Ibid.*

avšak posouzení je značně závislé na doktríně, podle které je na rozhodčí řízení nahlíženo.

Bez ohledu na výchozí premisu je však postavení rozhodce chápáno jako autoritativní, přičemž je zmocněn rozhodovat konkrétní spor stran (viz část 2.3.1). Nejedná se však ani o přenesený výkon veřejné moci - rozhodci se nestávají orgány státu, a nemohou se tak opírat o veřejnou moc.¹⁶⁰ Tím je dána omezená pravomoc rozhodců ve srovnání se soudci. Ta je omezena nepřímo § 20 ZRŘ tak, že procesní úkony, které může v civilním řízení soudce vymáhat, jsou v rozhodčím řízení podmíněny dobrovolností. To se týká zejména dokazování, které lze provádět jen na bázi dobrovolnosti, ale také jiných úkonů. Tato zásada je v úmyslu zákonodárce explicitní: „V rozhodčím řízení nelze vzhledem k jeho povaze připustit státní donucení (...). Proto se výslovně zakotvuje zásada dobrovolné účasti (...) a dobrovolného poskytnutí výpovědi.“¹⁶¹ Nutno podotknout, že ne ve všech právních rádech je pravomoc rozhodce takto výrazně omezena, a v různých jurisdikcích mohou mít rozhodci pravomoci odlišné.¹⁶²

4.3.4 Vztah rozhodců a rozhodčích soudů

Zajímavá je také otázka vztahu rozhodců k rozhodčím soudům. Obecně se jeví jako logické, že ani při institucionálním rozhodčím řízení se pozice rozhodce nemění. Rozhodčí instituce by samy svým jménem neměly rozhodovat o meritů sporu, což dává smysl i vzhledem k požadavku na to, že rozhodcem může být jen fyzická osoba. Rozhodci, i když zapsaní v seznamu konkrétní instituce, jsou stále soukromé osoby, nejsou zaměstnanci rozhodčích soudů, a rozhodčí soud je vůči nim v pozici *appointing authority*.¹⁶³ Takto chápe vzájemný vztah světová literatura, a je dokonce označován za fundamentální.¹⁶⁴ Tento vztah by se dal nepřímo dovodit i z formulace rozhodčích nálezů, ve kterých je uvedeno, že rozhodl

¹⁶⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 213.

¹⁶¹ Vládní návrh zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

¹⁶² BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 108.

¹⁶³ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 191.

¹⁶⁴ *Ibid.*

rozhodce, nebo senát, čímž se odlišuje od formulace, kterou jsou uvozovány rozsudky („Soud X rozhodl samosoudcem Y...“).

Vůči takovému chápání vztahu se však vymežil Ústavní soud, který „*je toho názoru, že rozhodčí nálezy vydávané rozhodčími senáty nebo jedinými rozhodci, jsou rozhodčími nálezy tohoto soudu, nikoliv jeho rozhodců jako soukromých osob.*“¹⁶⁵ Tento závěr dovodil z díkce § 2 odst. 1 ZRŘ který stanoví že „*o sporech (...) má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud*“. V této argumentaci je nutné dát ÚS ČR zapravdu, je však zajímavé, že je § 2 takto konstruován – důvodová zpráva toto nijak nezdůvodňuje a v zásadě mlčí také komentáře. O to zajímavější je tento závěr tváří v tvář skutečnosti, že Rozhodčí soud při HK a AK (o kterém v uvedeném usnesení ÚS ČR pojednával) nemá právní subjektivitu, a nález by tak měl být přičitatelný přímo HK a AK...

4.4 Vztah rozhodčích a civilních soudů

4.4.1 Obecně ke vztahu civilních a rozhodčích soudů

Vztah rozhodčích a civilních soudů je relativně „kontroverzní“ téma. Ze samotné podstaty rozhodčího řízení vyplývá určitá tendence interakci s civilními soudy eliminovat, a vzhledem k silně nezávislé povaze rozhodčího řízení je jakákoliv forma přímé ingerence soudní moci z principu nežádoucí. Na druhou stranu, vzhledem k postavení rozhodců a absenci jejich autority vůči třetím stranám, by bez opory v soudní moci bylo rozhodčí řízení prakticky nerealizovatelné.¹⁶⁶ Ve výsledku je tedy zřejmé, že určitý vztah (a synergie) mezi rozhodčími a civilními soudy je nejen nevyhnutelný, ale také žádoucí.

Konkrétní rozsah a projevy vztahu civilních soudů k rozhodčímu řízení určují právní řády jednotlivých států, a specifické mechanismy interakce jsou tak popsitelné pouze ve vztahu k určité soudní soustavě¹⁶⁷. V obecné rovině však civilní soudy, bez ohledu na specifika dané soustavy, nejvýznamněji vstupují do

¹⁶⁵ Usnesení ústavního soudu ze dne 15.7.2002 sp. zn. IV.ÚS 174/02.

¹⁶⁶ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 132.

¹⁶⁷ *Ibid.*

„sféry“ rozhodčího řízení ve dvou rovinách; v pozici subsidiární a v pozici kontrolní.

4.4.2 Subsidiární funkce civilních soudů

Subsidiární postavení civilních soudů v rozhodčím řízení se projevuje více způsoby a v různých fázích průběhu rozhodčího řízení. Civilní soudy vykonávají tuto pravomoc ve vztahu k rozhodčímu řízení pouze, pokud tak stanoví zákon, a jejich subsidiární postavení je tak zákonem striktně omezeno.¹⁶⁸

Ještě před zahájením řízení, resp. před ustavením tribunálu, počítá většina právních řádů s eventualitou, že tribunál bude subsidiárně ustaven z moci soudní. Tento postup, zahájený na návrh, je v České republice realizován podle § 9 ZRŘ. Na návrh pak může soud obdobným způsobem rozhodnout i o vyloučení rozhodce, na základě § 12 ZRŘ.

Podstatnou roli hrají civilní soudy také při realizaci předběžných opatření. Jejich vydávání, i přes nezanedbatelný vliv vzorového zákona UNCITRAL, zůstává v mnoha právních řádech výsadou civilních soudů.¹⁶⁹ Problematika předběžných opatření je v českém právním řádu řešena v § 22 ZRŘ. Ten v tomto ohledu nepřiznává rozhodcům žádnou pravomoc, a to ani navrhovací. Předběžná opatření tak mohou být nařízena jen soudem, a jen na návrh strany. Vzhledem k subsidiaritě OSŘ se v takovém případě zpravidla postupuje podle § 74 a násl. OSŘ¹⁷⁰, oproti § 74 OSŘ je však možné předběžné opatření nařídit pouze tehdy, existuje-li obava, že by byl ohrožen výkon rozhodčího nálezu.¹⁷¹ Nijak řešena není na úrovni ZRŘ problematika zajišťování důkazů, způsobem analogickým k § 78 OSŘ.

Největší měrou je však pomocná funkce civilních soudů realizována v průběhu rozhodčího řízení. Vzhledem k tomu, že je v České republice (ale také mnoha dalších státech) pro rozhodčí řízení výslovně zakotvena zásada dobrovolnosti, nejsou rozhodci nadáni žádnou donucovací pravomocí vůči třetím

¹⁶⁸ DOLEČEK, Martin. Pravomoc soudů ve vztahu k rozhodčímu řízení.

¹⁶⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 337.

¹⁷⁰ Usnesení ústavního soudu ze dne 22. 1. 2009, sp. zn. III.ÚS 3156/08.

¹⁷¹ OLÍK, Miloš. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*.

stranám (viz část 4.3.3). Subsidiární funkce civilních soudů je tak v tomto ohledu klíčová. ZRŘ tuto problematiku upravuje v § 20 (odst. 2) následujícím způsobem: „*Procesní úkony, které nemohou rozhodci sami provést, provede na jejich dožádání soud; soud je povinen dožádání vyhovět, nejde-li o procesní úkon podle zákona nepřípustný.*“¹⁷² Soudy tak na dožádání rozhodců samy postupují podle OSŘ. Tedy orgánem provádějícím procesní úkony nejsou rozhodci s podporou soudu, ale soudy samotné.¹⁷³ Ve fázi po vydání rozhodčího nálezu pak soudy vynucují výkon rozhodčích nálezů, přičemž o této problematice blíže pojedná část 4.7.4.

Místně příslušný je v České republice ve všech výše popsáných případech okresní soud, v jehož obvodu má být požadovaný úkon proveden (§ 42 odst. 1 ZRŘ). Obecně se úprava subsidiární funkce civilních soudů neliší ve vztahu k vnitrostátnímu a mezinárodnímu rozhodčímu řízení, je však samozřejmé, že při řízení s mezinárodním prvkem jsou soudy omezeny teritorialitou výkonu soudní moci. Pokud je potřeba provést požadovaný úkon v zahraničí, je místně příslušný okresní soud, v jehož obvodu se rozhodčí řízení koná (§ 42 odst. 2 ZŘS). Ten pak postupuje v souladu se zásadami pro poskytování právní pomoci ve styku mezi justičními orgány, podle pramenů mezinárodního nebo nadnárodního práva.¹⁷⁴

4.4.3 Kontrolní funkce civilních soudů

Kontrolní funkce civilních soudů ve vztahu k rozhodčímu řízení je o poznání spornější než funkce pomocná, protože v mnoha ohledech konkuruje rozhodovací pravomoci rozhodců. Jedná se však o nezbytný rozměr vzájemného vztahu, zjednodušeně řečeno proto, že „*stát nemůže ponechat rozhodčí řízení zcela mimo soustavu kontrolních mechanismů*“,¹⁷⁵ což je dané mimo jiné i požadavky na soudní ochranu na ústavní úrovni. Kontrolní funkce civilních soudů ve vztahu k rozhodčímu řízení je však zásadně omezena dvěma požadavky. V první řadě, kontrolní funkci může soud vykonávat až po vydání rozhodčího nálezu – nesmí tedy zasahovat do probíhajícího řízení. V druhé řadě, soudy mohou rozhodčí nálezy přezkoumávat pouze po procesní stránce – principiálně není možný (až na výjimky)

¹⁷² Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

¹⁷³ OLÍK, Miloš. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*.

¹⁷⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 339.

¹⁷⁵ *Ibid.*, s. 342.

jejich meritorní přezkum. Oba požadavky jsou vlastní nejen českému právnímu řádu, ale jedná se o univerzálně platné zásady, několikrát potvrzené i soudy¹⁷⁶.

V úvahy připadají (alespoň v kontextu České republiky) tři druhy kontrolních „zásahů“ civilních soudů po vydání rozhodčího nálezu. Jsou jimi zrušení rozhodčího nálezu, zastavení jeho výkonu, a odmítnutí uznání a výkonu rozhodčího nálezu. Zatímco první dva jmenované „zásahy“ jsou striktně omezené teritorialitou výkonu soudní moci, a lze takto poskytovat jen vůči „domácím“ rozhodčím nálezům, třetí jmenovaný „zásah“ lze naopak uplatnit jen vůči nálezům „cizím“.¹⁷⁷

Institut zrušení rozhodčího nálezu je upraven v § 31 ZRŘ, který do značné míry vychází ze vzorového zákona UNCITRAL (čl. 36)¹⁷⁸, který zase prakticky jedna k jedné přejímá dikci Newyorské úmluvy (čl. V). Výsledkem této konstrukce je tak skutečnost, že důvody ke zrušení „domácího“ rozhodčího nálezu jsou velmi podobné důvodům pro odmítnutí uznání a výkonu „cizího“ rozhodčího nálezu, a o těchto důvodech blíže pojedná část 4.7.4. Oproti odmítnutí uznání a výkonu je navíc vzhledem k „*důvodnému požadavku právní praxe*“¹⁷⁹ možné zrušit rozhodčí nález, pokud jsou dány důvody, pro které lze podle OSŘ žádat obnovu řízení. Zrušení rozhodčího nálezu je možné na návrh strany, podaný do tří měsíců od doručení rozhodčího nálezu (§ 32 ZRŘ).

Institut zastavení nařízeného výkonu nálezu je pak v ZRŘ upraven v § 35. Jeho účelem je zajistit stranám možnost podat návrh na zastavení výkonu nálezu poté, co uplynula doba, po kterou je možné žádat zrušení nálezu, nebo pokud byl soudem nařízen výkon před uplynutím této doby. Toto lze z více důvodů, přičemž první skupina důvodů je shodná s důvody pro zastavení exekuce v civilním řízení – dle § 268 OSŘ. Oproti úpravě v OSŘ lze zastavit výkon také z důvodů přímo uvedených v § 35 ZRŘ. Těmi jsou skutečnosti, že nález byl vydán v nearbitrovatelném sporu, nebyl usnesen většinou rozhodců, odsuzuje stranu

¹⁷⁶ *Usnesení nejvyššího soudu ze dne 30.3.2016 sp. zn. 23 Cdo 3267/2015.*

¹⁷⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 341.

¹⁷⁸ Vládní návrh zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

¹⁷⁹ *Ibid.*

k nemožnému nebo nedovolenému plnění, nebo také pokud se strana řízení řádně neúčastnila.

Třetí zmíněný „zásah“ se, jak bylo řečeno, vztahuje jen k „cizím“ rozhodčím nálezům, a spočívá v odmítnutí uznání a výkonu takového nálezu, o čemž bude blíže pojednáno ve zmíněné části 4.7.4

4.5 Volba rozhodného práva stranami sporu

4.5.1 Obecně k rozhodnému právu v kontextu mezinárodního rozhodčího řízení

Rozhodné právo, jehož určení představuje fundamentální otázku mezinárodního práva soukromého, se do problematiky rozhodčího řízení promítá ve více oblastech a v různých rovinách nespočetněkrát. Obecně se o rozhodném právu mluví zvláště ve vztahu ke čtyřem oddělitelným oblastem:¹⁸⁰ Ve vztahu k rozhodčí smlouvě, ve vztahu k meritu sporu, ve vztahu k průběhu rozhodčího řízení a ve vztahu k rozhodčímu nálezu. Některé otázky rozhodného práva ve vztahu k rozhodčí smlouvě již byly diskutovány v předchozích částech. Tato část se pak zaměří na dvě oblasti problematiky rozhodného práva, pro které je charakteristické, že si rozhodné právo strany zpravidla samy (přímo, nebo nepřímo) volí: Rozhodné právo pro rozhodnutí o meritu sporu a rozhodné právo pro průběh rozhodčího řízení.

4.5.2 Volba *lex arbitri* a jeho vliv na průběh řízení

Lex arbitri je pojem, který je v souvislosti s rozhodčím řízením často skloňován, avšak jeho význam, resp. obsah, lze interpretovat různě.¹⁸¹ V první řadě je totiž namístě provést důslednou distinkci mezi dvěma druhy norem, kterými se průběh rozhodčího řízení řídí. V anglofonní literatuře je tato distinkce realizována použitím slov *laws* a *rules*¹⁸²; tedy v češtině lze obdobně hovořit jednak o zákonech,

¹⁸⁰ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 236.

¹⁸¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 242.

¹⁸² BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 64.

kterými se řídí průběh rozhodčího řízení, jednak o pravidlech, kterými se řídí průběh rozhodčího řízení. Text této části vychází z pojetí pojmu *lex arbitri* ve smyslu, který zahrnuje pouze úpravu na zákonné (nebo ekvivalentní) úrovni. Druhé skupině, tedy pravidlům rozhodčího řízení, se již pod pojmem soukromá pravidla regulace nebo rozhodčí řád částečně věnovaly předchozí části.

Lex arbitri je úzce spjatý s geografickým místem konání rozhodčího řízení, tedy sudiště. Ve většině (téměř stoprocentní)¹⁸³ případů je totiž spolu s volbou sudiště současně zvoleno také rozhodné právo pro průběh řízení. Volbou sudiště na území konkrétního státu tak strany zpravidla současně volí i konkrétní zákonnou úpravu tohoto státu ve vztahu k rozhodčímu řízení, a lze tak hovořit o nepřímé volbě *lex arbitri*.

V České republice je *lex arbitri* ZRR, a za modelový *lex arbitri*, který se však promítl do značného počtu právních řádů, lze ekvivalentně považovat vzorový zákon UNCITRAL. Některá ustanovení, která svým obsahem odpovídají povaze *lex arbitri* je však také možné spatřovat na úrovni mezinárodních smluv, přičemž poměrně bohatá je v tomto ohledu Evropská úmluva. Vzhledem k předchozímu pojednání o těchto pramenech není nutné v této části jejich obsah dále rozebírat, a lze se spokojit s konstatováním, že poskytují základní procesněprávní, ale i hmotněprávní úpravu rozhodčího řízení.

Striktní interpretací úzké vazby *lex arbitri* na sudiště je možné dospět k závěru (historicky již formulovanému), že jakákoliv arbitráž, tedy i s mezinárodním prvkem, je z podstaty vnitrostátní, protože je podřízena zákonům místa sudiště.¹⁸⁴ Je však zřejmé, že v konečném důsledku tomu tak není, a to z více důvodů: V první řadě rozsah, ve kterém *lex arbitri* průběh řízení upravuje, je v podstatě elementární. *Lex arbitri* není, a ani nemá být koncipován jako komplexní úprava průběhu rozhodčího řízení. Není povahově ekvivalentní soudnímu řádu - tím by došlo k popření autonomie stran, na které je rozhodčí řízení vybudováno.¹⁸⁵

¹⁸³ BORN, Gary. *International Arbitration: Law and Practice*, s. 81.

¹⁸⁴ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 1710.

¹⁸⁵ **Poznámka:** V tomto ohledu je trochu problematický i § 30 ZRR, který hovoří o přiměřeném užití OSŘ, aniž by tuto „přiměřenost“ nijak vymezoval.

V druhé řadě, mnoho norem *leges arbitri* jsou koncipovány jako subsidiární, a slouží jen jako „záchranná síť“ pokud se strany nedohodnou jinak - strany tak *lex arbitri* v podstatě nemusí nikdy přímo pocítit.¹⁸⁶ Třetí rozměr je pak ten, že aplikace domácích norem nemusí být nutně absolutní. Státům v podstatě nic nebrání v tom, aby umožnily aplikaci „cizích“ *leges arbitri* na určité procesní otázky a existují státy, které toto umožňují.¹⁸⁷

Ad extremum lze v tomto směru dojít k protikladné doktríně, která stojí na koncepci rozhodčího řízení jako denacionalizovaného institutu. Tento přístup však naráží na skutečnost, že v mnoha ohledech je pro průběh rozhodčího řízení skutečně nutná vazba na určitý stát – třeba ve vztahu k obecným soudům. Nepředstavitelná je také kompatibilita takovéto konstrukce se současným systémem pramenů, v čele s Newyorskou úmluvou, která vazbu na konkrétní stát z principu vyžaduje.¹⁸⁸ Lze však uvažovat nad tím, že omezená aplikace cizích *leges arbitri* – například v pro subsidiární určení rozhodce – je v podstatě nezávadná. Nutno dodat, že v České republice se takové tendence historicky nikdy neobjevily.¹⁸⁹

4.5.3 Volba rozhodného práva merita sporu

Rozhodné právo pro řešení merita sporu lze ztotožnit s rozhodným právem hlavní smlouvy, tedy s jejím obligačním statutem.¹⁹⁰ Na rozdíl od nepřímého určení *lex arbitri* se tak v případě určení rozhodného práva merita sporu možnosti stran značně rozšiřují, protože rozhodné právo určují současně s volbou obligačního statutu smlouvy. Toto pojetí volby rozhodného práva se v mezinárodním rozhodčím řízení postupně etablovalo, a v současnosti (pod pojmem „smluvní přístup“) převládá. Odpovídajícím způsobem je tak do značné míry opouštěno pojetí volby rozhodného práva jako *lex fori*, právě ve prospěch autonomie stran.¹⁹¹ I pokud si strany rozhodné právo nezvolí, počítá také většina právních řádů s eventualitou, že tato možnost připadne rozhodčímu tribunálu, což je v ZMPS

¹⁸⁶ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 51.

¹⁸⁷ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 1714.

¹⁸⁸ *Ibid.*, s. 1716.

¹⁸⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 245.

¹⁹⁰ *Ibid.*, s. 254.

¹⁹¹ *Ibid.*

explicitně uvedeno v § 119. Z dikce § 119, ale i ostatních obdobně konstruovaných úprav tedy vyplývají dva scénáře; buď si strany rozhodné právo určí samy, nebo rozhodné právo určí rozhodci (například pomocí kolizní úpravy), což lze považovat za subsidiární řešení.

V souladu se smluvním přístupem umožňují prakticky všechny právní řády přímé určení rozhodného práva stranami.¹⁹² Oproti civilnímu řízení - ve kterém je rozhodné právo určeno zpravidla poměrně složitou aplikací kolizních norem – tak tato možnost stranám zajišťuje velmi vysokou míru právní jistoty¹⁹³. Strany mají v tomto ohledu široké možnosti, a je jim tak umožněno zvolit právo, které jejich potřebám (z jakéhokoliv důvodu) nejvíce vyhovuje.

Strany mohou zvolit právní řád konkrétního státu jako celek, což se také v praxi často děje. Může se jednat o *lex fori*, „domácí“ právní řád jedné nebo obou stran sporu, mohou ale také zvolit právo třetího, se stranami a sudištěm nijak nespojeného státu. Toto se v praxi děje zejména s ohledem na propracovanost nebo vhodnost práva konkrétního státu v určitém odvětví, které je charakteristické pro vzájemný vztah smluvních stran.¹⁹⁴ Pokud právní předpis umožňuje volbu konkrétního právního řádu, tuto volbu pak nijak neomezuje. Ustanovení ve smlouvě ve znění „tato smlouva se řídí právem Demokratické republiky Svatý Tomáš a Princův ostrov“ – byť v kontextu České republiky do určité míry absurdní – tak není z pohledu určení práva nijak závadné.

Protože součástí zvoleného právního řádu budou velmi pravděpodobně i kolizní normy, které by mohly vést k nepředvídatelným důsledkům, jsou tyto normy zpravidla při volbě konkrétního právního řádu vyloučeny z použití.¹⁹⁵ Alternativně mohou také strany určit pouze konkrétní právní předpis, avšak v tomto případě již přípustnost takové volby není zcela jednoznačná.¹⁹⁶ I při volbě rozhodného práva stranami v souladu s § 119 ZMPS však nadále platí aplikace „v

¹⁹² KÜHN, Wolfgang. Choice of Substantive Law in the Practice of International Arbitration, s. 149.

¹⁹³ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 2820.

¹⁹⁴ MOSES, Margaret L. *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, s. 71.

¹⁹⁵ PAUKNEROVÁ, Monika. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*, s. 788.

¹⁹⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 263.

mezích ustanovení vyhlášených mezinárodních smluv“,¹⁹⁷ a tedy obsahují-li tyto smlouvy přímou úpravu, budou se aplikovat bezprostředně.¹⁹⁸

Zejména v kontextu mezinárodního obchodu mohou být rozhodným „právem“ také mezinárodní obchodní zvyklosti, resp. různé formulářové smlouvy a doložky, které mohou mít různou povahu (jako zevšeobecněný příklad lze uvést dodací podmínky INCOTERMS). Nejedná se však o všeobecně závazné právní normy – závaznými se stávají až na základě ujednání stran.¹⁹⁹ Jedná se o subsidiární aplikaci, kterou je třeba odlišovat od přímé aplikace transnacionálního práva, které je založené na myšlence že „právní řády“ nemusí nutně vytvářet suverénní státy. Pro tuto velice heterogenní množinu psaných i nepsaných pravidel a norem se používá souhrnné označení *lex mercatoria*, a i *lex mercatoria* lze v mnoha jurisdikcích zvolit za rozhodné právo.²⁰⁰ Česká republika však takovouto přímou volbu, respektive aplikaci *lex mercatoria*, v rozhodčím řízení nepřipouští.²⁰¹

Kromě přímé volby rozhodného práva umožňuje ZMPS (a naprostá většina podobných předpisů, vč. vzorového zákona UNCITRAL)²⁰² stranám pověřit rozhodce, aby rozhodoval „podle zásad spravedlnosti“.²⁰³ V takovém případě rozhoduje rozhodce jen *ex aequo et bono*²⁰⁴, nutnou podmínkou však je výslovný souhlas, respektive pověření stran. Právní podchycení takového postupu je do značné míry problematické, protože rozhodci nejsou povinni rozhodovat spor stran v souladu s právními normami, respektive nejsou vázáni jakýmkoliv právním systémem. Od rozhodců se vyžaduje a očekává, že budou rozhodovat s ohledem na obecně platné principy spravedlnosti, ekvity a „správnosti“, tedy zcela mimo dosah pozitivního práva.²⁰⁵ I přesto, že se jedná o rozhodování mimo právo, jehož přesný obsah je do značné míry nejasný, nejedná se o rozhodování libovolné bez jakýchkoliv pravidel.²⁰⁶ Rozhodci jsou nadále povinni pohybovat se v „rozumných“

¹⁹⁷ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

¹⁹⁸ PAUKNEROVÁ, Monika. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*, s. 786.

¹⁹⁹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*, s. 787.

²⁰⁰ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 47.

²⁰¹ PAUKNEROVÁ, Monika. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*, s. 787.

²⁰² BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 74.

²⁰³ Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

²⁰⁴ **Poznámka:** Nemusí se jednat jen o rozhodování *ex aequo et bono*, do podobného postavení staví rozhodce také rozhodování dle *amiable compositeur* nebo *tronc commun*.

²⁰⁵ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 2987.

²⁰⁶ PAUKNEROVÁ, Monika. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*, s. 790.

mezích, které vytyčuje přirozené právo, veřejný pořádek, rozhodovací praxe, a právo stran na spravedlivý proces.²⁰⁷ Může docházet k moderaci smluvního vztahu stran, rozhodci ho však nemohou svévolně měnit, rušit, nebo zakládat nové vztahy, které strany nezamýšlely.²⁰⁸ Nutno podotknout, že zejména kvůli množství otázek, které tento typ rozhodování vzbuzuje, a nejasným konturám takového postupu, je tento postup vzácný (3% - 4% globálně²⁰⁹, v České republice dle dostupných informací nevyužíváno.²¹⁰)

4.5.4 *Iura novit curia ve vztahu k rozhodčímu řízení*

Vzhledem ke skutečnosti, že volba rozhodného práva je do značné míry v dispozici stran, respektive rozhodné právo může zcela ustoupit rozhodování *ex aequo et bono*, přirozeně vyvstává zásadní otázka: Jak se v takovém případě dokáže rozhodčí řízení vypořádat se zásadou *iura novit curia*? Pro další úvahy je však na místě vyjít z konstatování, že se jedná o otázku, na kterou praxe stále „*marně hledá jednoznačnou odpověď*“.²¹¹ Problematiku aplikace zásady *iura novit curia* neřeší žádná mezinárodní úmluva, a v podstatě ani právní řády.²¹² Zásada *iura novit curia* je navíc vlastní jen kontinentálním právním řádům, a anglo-americký právní systém s touto premisou nepracuje. Zatímco v kontinentálním právu tak lze operovat s maximou „*da mihi factum, dabo tibi jus*“, anglo-americký systém vyžaduje určitou míru „dokazování“ práva stranami.²¹³ I v kontextu kontinentálních právních řádů je však zásada *iura novit curia* omezena jen na *lex fori*, kvůli neudržitelnosti takového přístupu ve vztahu ke všem cizím právním řádům.²¹⁴ Tyto diskrepance se vzhledem k mezinárodnímu prvku přelévají do rozhodčího řízení, a ústředním problémem se tak stává, jestli rozhodci zachází s rozhodným právem jako s právem, nebo se skutečností, kterou strany musí prokázat.²¹⁵

²⁰⁷ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 49.

²⁰⁸ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 49.

²⁰⁹ DRAHOZAL, Christopher. *Commercial Norms, Commercial Codes, and International Commercial Arbitration*.

²¹⁰ PAUKNEROVÁ, Monika. *Zákon o mezinárodním právu soukromém*.

²¹¹ HALFAR, František. Úskalí použití zásady *iura novit curia* v mezinárodním rozhodčím řízení.

²¹² KOCH, O. *Principle Iura Novit Curia In International Commercial Arbitration*.

²¹³ HALFAR, František. Úskalí použití zásady *iura novit curia* v mezinárodním rozhodčím řízení.

²¹⁴ *Ibid.*

²¹⁵ *Ibid.*

Otázka aplikace zásady *iura novit curia* se tak v určitém smyslu transformuje do jiné, rovněž nezodpovězené (nezodpověditelné) otázky mezinárodního rozhodčího řízení, a sice do jaké míry mají strany povinnost předložit a dokazovat rozhodné právo?²¹⁶ A odpovídající otázky – do jaké míry mají rozhodci pravomoc a povinnost zjišťovat a aplikovat právo z vlastní iniciativy?²¹⁷

Při absenci jednoznačné odpovědi jsou argumentačně zajímavé pokusy o zodpovězení těchto otázek podle zvoleného doktrinárního přístupu, a interpretace autonomie vůle stran. Z jednoho úhlu pohledu lze v rozhodčí smlouvě stran spatřovat snahu, aby identifikace rozhodných otázek a norem zůstala v jejich dispozici, a rozhodce tak „pouze“ zvážil stranami předložené argumenty. Z pohledu druhého však stejně tak strany uzavřením rozhodčí smlouvy mohou sledovat volbu odborníka v určitém právním odvětví (a řádu), kterému svěřují komplexní posouzení dané otázky optikou zvoleného práva.²¹⁸ Obdobně, v jurisdikčním pojetí je rozhodce v postavení soudce, a měl by právo nalézat. Nijak řešena však není skutečnost, že velká část civilizovaného světa pozici soudce takto nechápe, a ani v kontinentálním pojetí nelze od soudce rozumně požadovat, aby byl schopen se seznámit se *všemi* právními normami.²¹⁹

Otázky, které z těchto úvah vyvstávají, se řetězí, prolínají, a ve většině případů ve výsledku narážejí na skutečnost, že odpovědi na ně není možné nijak generalizovat. Ačkoliv je tato část svým rozsahem pouze povrchní exkurzí do této problematiky, i pokud by provedená analýza byla mnohem hlubší a širší, dospěla by patrně do stejného bodu. Ve výsledku tedy není možné bezpečně tvrdit o mnoho více, než že v rozhodčím řízení není možné se aplikaci zásady *iura novit curia* zcela vyhnout, nebo ji naopak plošně vyžadovat. Určité, i když ne zcela uspokojivé východisko tak poskytuje konstatování, že užití zásady *iura novit curia* má být v rozhodčím řízení přípustné, nikoliv povinné.²²⁰ Vzhledem k autonomii vůle stran a relativní nezávislosti rozhodčího řízení je však takový závěr vlastně přirozený.

²¹⁶ KOCH, O. Pinciple Iura Novit Curia In International Commercial Arbitration.

²¹⁷ *Ibid.*

²¹⁸ HALFAR, František. Úskalí použití zásady *iura novit curia* v mezinárodním rozhodčím řízení.

²¹⁹ *Ibid.*

²²⁰ KOCH, O. Pinciple Iura Novit Curia In International Commercial Arbitration.

4.6 Zahájení a průběh rozhodčího řízení

4.6.1 Obecně k průběhu rozhodčího řízení

Zatímco v předchozích částech hrál výraznou roli mezinárodní prvek, a mnoho učiněných závěrů bylo teoretických a v zásadě univerzálně platných, v případě samotného průběhu rozhodčího řízení je tato situace poněkud odlišná. I přes skutečnost, že se stále jedná (nebo může jednat) o řízení s mezinárodním prvkem, je průběh řízení do značné míry „lokalizován“. Jednak ve vztahu k *lex arbitri*, tak jak o něm bylo výše pojednáno, jednak ve vztahu ke konkrétnímu zvolenému fóru, a případně také jeho řádu. Navíc se ve vztahu k průběhu rozhodčího řízení velmi intenzivně projevuje autonomie stran, což v kombinaci s absencí jednotného předpisu (povahy soudního řádu) vede ke značné diverzitě průběhu jednotlivých řízení. Přestože vzhledem k výše popsaným skutečnostem nemá smysl exaktní průběh rozhodčího řízení nadměru generalizovat, lze vyjít z určitých zásad a principů, které mají v podstatě univerzální platnost.

4.6.2 Univerzální zásady a charakteristiky průběhu rozhodčího řízení

V první řadě je třeba podotknout, že rozhodčí řízení je řízení kontradiktorní a návrhové. Napříč právními řády se řízení zahajuje podáním stran, přičemž povaha a obsah tohoto podání se může lišit.²²¹ V tomto ohledu lze v rámci jednotlivých úprav vztáhnout samotné zahájení řízení k odlišné povaze podání: Zatímco některé úpravy rozlišují mezi oznámením o podání žaloby (resp. takové oznámení vyžadují) a žalobou samotnou, jiné úpravy (včetně té české) tuto diferenci neznají.²²²

S kontradiktorní povahou řízení pak úzce souvisí také (rovněž univerzální) zásada rovnosti stran. V tomto ohledu naráží na své pochopitelné limity autonomie stran, a i rozhodčí řízení je třeba přiměřeně podřídít požadavkům na spravedlivý proces v tom smyslu, v jakém ho chápe například Evropská úmluva o lidských

²²¹ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 167.

²²² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 301.

právech.²²³ Slovo „přiměřeně“ je podstatné, protože do určitého rozporu právě s výše jmenovanou úmluvou se může dostat další charakteristika průběhu rozhodčího řízení, a sice jeho neveřejnost (v tomto ohledu se soudy ustálily ve výkladu, že právo na veřejné projednání je právo, kterého se lze vzdát²²⁴). Zásad, které jsou společné rozhodčímu řízení v pojetí různých právních úprav je více, a mnoho z nich bylo již v předchozích částech zmíněno (explicitně i implicitně): Jedná se například o zásadu separability rozhodčí smlouvy, zásadu *competence-competence*, ale i další obecné zásady, jako je zásada neformálnosti, zásada ústnosti, nebo například zásada volného hodnocení důkazů a hospodárnosti řízení.²²⁵ Protože interpretace těchto zásad se nijak neodlišuje od interpretace ve vztahu k jiným druhům řízení, není nutné jejich obsah rozvádět do větší hloubky.

Obdobně lze generalizovat také základní etapizaci průběhu rozhodčího řízení. Přes zjevné rozdíly, které způsobuje odlišná konstrukce rozhodčího řízení napříč právními řádami, lze v zásadě hovořit o čtyřech distinktivních fázích: První fází rozhodčího řízení je jeho zahájení. Následuje příprava projednání sporu, jejíž rozsah a význam však může být pro jednotlivá řízení velmi odlišný. Třetí fází je pak samotné jednání o meritu věci, po kterém následuje ukončení řízení. Toto členění je velmi obecné, a jednotlivé fáze blíže upravují *leges arbitri* a rozhodčí řády nebo pravidla, jejichž obsah nelze nad určitou míru generalizovat (respektive by taková generalizace nebyla ničím přínosná). Z tohoto důvodu bude níže pojednáno o úpravě průběhu rozhodčího řízení jen v elementárním rozsahu, v jakém ji poskytuje český právní řád.

4.6.3 Zahájení, průběh a ukončení rozhodčího řízení podle ZRŘ

Jak bylo výše naznačeno, český právní řád vztahuje zahájení řízení k podání žaloby, konkrétně dle § 14 odst. 1 ZRŘ: „Rozhodčí řízení se zahajuje žalobou a je zahájeno dnem, kdy žaloba došla stálému rozhodčímu soudu nebo rozhodci...“²²⁶ Z tohoto ustanovení také vyplývá odlišný postup pro řízení před stálým soudem a

²²³ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 162.

²²⁴ GAO, Wei. *The ECHR in action: its applicability and relevance for arbitration*.

²²⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 300.

²²⁶ Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

ad hoc. Vzhledem k subsidiaritě OSŘ je žalobu, kterou se zahajuje rozhodčí řízení nutné považovat za procesní úkon, na který jsou kladeny obdobné požadavky jako na žalobu podanou právě dle OSŘ.²²⁷ Náležitosti žaloby je také nutné podle OSŘ posuzovat, ÚS ČR se dokonce vyslovil pro „*striktní*“²²⁸ posuzování podle tohoto zákona, čímž však nijak není dotčena možnost, aby takové náležitosti blíže upravil rozhodčí řád konkrétního soudu. Stejně tak se podle OSŘ posuzují i účinky podané žaloby, což explicitně stanoví i § 14 odst. 1 ZRŘ.

Samotný průběh rozhodčího řízení je pak, jak již bylo mnohokrát řečeno, velmi odlišný ve vztahu ke každému individuálním případu, a řídí se pravidly, která si strany dohodly. ZRŘ (ani jiný český právní předpis) jej nijak detailně neupravuje, ale v několika ustanoveních explicitně stanoví zásady řízení, o kterých bylo pojednáno výše. Autonomie vůle stran je v ZRŘ vyjádřena opakovaně v mnoha ustanoveních (př. § 1, § 7, § 17, § 19), explicitně je pak vyjádřena zásada rovnosti stran (§ 18 ZRŘ), zásada volného hodnocení důkazů (§ 25 ZRŘ), zásada ústnosti (§19 odst. 3), nebo neverejnosti (tamtéž). Ve vztahu k průběhu řízení je zajímavá formulace § 19 odst. 4: Protože dohoda o postupu, kterým rozhodci vedou řízení není obligatorní (dle NS ČR se nejedná ani o podstatnou náležitost rozhodčí smlouvy²²⁹), upravuje § 19 odst. 4 postup pro eventualitu, že strany takovou dohodu neučiní. ZRŘ v tomto ustanovení však pouze konstatuje, že rozhodci „*postupují (...) v řízení způsobem, který považují za vhodný*“²³⁰, což je v další větě korigováno pouze požadavkem na dodržení zásady rovnosti stran. Je tedy zřejmé, že ZRŘ dává rozhodcům prakticky neomezenou svobodu při určování procesního postupu, a také že ZRŘ nemá zájem, respektive není jeho smyslem průběh řízení upravovat²³¹.

²²⁷ OLÍK, Miloš. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář*.

²²⁸ *Nález ústavního soudu ze dne 24.6.2003 sp. zn. II. ÚS 182/1.*

²²⁹ *Usnesení nejvyššího soudu ze dne 28.3.2007 sp. zn. 32 Odo 95/2006.*

²³⁰ OLÍK, Miloš. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář*.

²³¹ **Poznámka:** Průběh řízení jako takový je do detailů popsán v rozhodčích rádech prakticky všech rozhodčích soudů. Bližší pojednání o průběhu rozhodčího řízení by tak představovalo v podstatě mechanický opis vybraného rozhodčího řádu bez přidané hodnoty, a proto ho tato část neobsahuje.

Rozhodčí řízení může být (alespoň podle české právní úpravy) ukončeno více způsoby. Z obsahového hlediska se jedná o ukončení rozhodnutím ve věci samé, zastavením řízení, zpětvzetím žaloby anebo dohodou o předmětu sporu.²³² Z formálního hlediska je řízení ukončeno usnesením, anebo, pokud řízení proběhne až do očekávaného konce, rozhodčím nálezem. O problematice rozhodčích nálezů pak blíže pojednává následující část.

4.7 Rozhodčí nález, jeho uznání a výkon v režimu Newyorské úmluvy

4.7.1 Forma, obsah, a typologie rozhodčích nálezů

Rozhodčí nález představuje formální zakončení rozhodčího řízení, má významné právní účinky, a i s ohledem na jeho následné uznání jsou na něj kladeny určité požadavky. Definici rozhodčího nálezu jako takového není možné dovodit z textu Newyorské úmluvy.²³³ Ta zřejmě počítá s definicí na úrovni zákona²³⁴, avšak v české právní úpravě (ani ve vzorovém zákoně UNCITRAL) explicitní definice poskytnuta není. Definice je tak do značné míry ponechána odborné literatuře, která rozhodčí nález chápe jako konečné, písemné, odůvodněné a určité rozhodnutí o meritu věci, vydané a podepsané řádně ustavenými rozhodci.^{235,236}

Z takové definice pak vyplývají i elementární požadavky na formu rozhodčího nálezu. V tomto ohledu je velmi zajímavé, že Newyorská úmluva, která se primárně týká rozhodčích nálezů, nestanoví žádné formální požadavky. Jedná se o výrazný kontrast s požadavky, které klade na rozhodčí smlouvy, které však nejsou primárním předmětem její úpravy.²³⁷ Z dikce čl. IV Newyorské úmluvy lze sice dovodit požadavek na písemnou podobu nálezu, konkrétní požadavky formy a obsahu jsou však definovány až na úrovni zákona. Tyto požadavky lze zevšeobecnit

²³² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 314.

²³³ GILL, Judith. The Definition of Award under the New York Convention.

²³⁴ *Ibid.*

²³⁵ MOSES, Margaret L. *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, s. 179.

²³⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 315.

²³⁷ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 3280.

v podstatě do podoby výše formulované definice. ZRŘ tyto požadavky (písemnost, odůvodnění, určitost, podpisy) formuluje v § 25, odst. 1 a 2. Autonomie vůle stran je v tomto ohledu tradičně zachována jen ve vztahu k odůvodnění, kterého se strany mohou vzdát, avšak ostatní požadavky jsou obligatorní.

Z obsahového hlediska a svou konstrukcí jsou rozhodčí nálezy zpravidla velmi podobné rozsudkům. V úvodní části obsahují své označení (v ČR „Rozhodčí nález“, alfanumerické označení atp.), označení stran, složení rozhodčího tribunálu, datum, označení předmětu sporu a jeho vyličení. Ve výrokové části obsahují určité výroky rozhodující o meritu sporu, eventuálně také o příslušenství, poplatcích, a nákladech řízení.²³⁸ Zpravidla nejobsáhlejší je pak odůvodnění, ve kterém jsou v různém detailu popsány například okolnosti ustavení senátu, popis skutkového stavu, zhodnocení důkazů, a zejména popis postupu aplikace rozhodného práva.²³⁹

V rozporu s jednoznačnou interpretací rozhodčího nálezu jako konečného vyřešení otázky je třeba uvést, že rozhodčích nálezů existuje více druhů, přičemž ne vždy se jedná o definitivní řešení *celé* otázky. V tomto ohledu je charakteristická distinkce mezi celkovým a částečným nálezem, které lze považovat za konečné řešení, avšak v odlišném rozsahu. Zatímco celkový nález se vypořádá se všemi otázkami sporu, částečný nález řeší jen některé dílčí otázky – přesto svou povahou je v daných otázkách konečným. Od konečného nálezu je také třeba odlišit nález mezitímní, který neřeší otázku s konečnou platností, ale řeší předběžnou otázku, která má význam pro budoucí konečné rozhodnutí.²⁴⁰ Pojmy se však vlivem různé interpretace napříč jurisdikcemi používají zmatečně a zaměňují se. Například ZRŘ explicitně neupravuje ani jeden typ, vzhledem k subsidiaritě OSŘ se však dovozuje možnost využití všech typů, což se také v praxi děje.²⁴¹

²³⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 317.

²³⁹ *Ibid.*

²⁴⁰ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 3269.

²⁴¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 316.

4.7.2 Účinky rozhodčích nálezů, překážka *res iudicata*

Právní účinky rozhodčího nálezu jsou do značné míry odvislé od právní úpravy, která jim tyto účinky přiznává. V každém případě je však zajímavá evoluce povahy rozhodčího řízení, kterou prochází od prvotních fází (uzavření rozhodčí smlouvy) až do vydání rozhodčího nálezu. Je zřejmé, že zejména v počátečních fázích se velmi intenzivně projevuje autonomie stran, s čímž souvisí závaznost jednání jen pro strany samotné. V průběhu řízení, a zejména po vydání rozhodčího nálezu, však tento element zřetelně ustupuje, a původní smluvní povaha se transformuje do rozhodčího nálezu, který má jurisdikční přesah.²⁴² Zatímco právní povaha rozhodčího nálezu je (přirozeně) předmětem mnoha akademických debat, lze obecně vymežit jeho účinky.

Výsledkem rozhodčího řízení je rozhodčí nález, který má, bez ohledu na optiku konkrétního právního řádu, vždy povahu autoritativního rozhodnutí. Zavazuje, resp. minimálně vyžaduje uznání jak od stran sporu, tak od jakéhokoliv jiné fyzické, právnické, nebo veřejnoprávní osoby.²⁴³ Konkrétní účinky jsou vymezeny podle konkrétního právního řádu – v České republice má rozhodčí nález stejné účinky, jaké má rozsudek civilního soudu (§ 28 odst. 2 ZRŘ). To umožňuje, mimo jiné, aby byl rozhodčí nález bez dalšího exekučním titulem, což je však eventualita, která není vlastní všem právním řádům.

Prakticky univerzálním účinkem rozhodčího nálezu je založení překážky *res iudicata*. Ta svým rozsahem v podstatě odpovídá stejné překážce založené rozsudkem,²⁴⁴ a projevuje se ve více rovinách. V první řadě je vyloučeno opětovné předložení totožného sporu totožných stran. Tím je naplněna i základní podstata zásady *ne bis in idem*, která platí jak ve vztahu k rozhodčím, tak i civilním soudům.²⁴⁵ Současně má překážka *res iudicata* také prekluzivní účinek, čímž je vyloučeno opětovné projednání jednotlivých návrhových bodů v situacích, kdy se

²⁴² BREKOULAKIS, Stavros. The Effect of an Arbitral Award and Third Parties in International Arbitration: Res Judicata Revisited.

²⁴³ *Ibid.*

²⁴⁴ MOSES, Margaret L. *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*, s. 180.

²⁴⁵ *Ibid.*, s. 188.

tyto mohou ve více řízeních překrývat, opět jak ve vztahu k rozhodčím, tak civilním řízením.²⁴⁶ Třetím projevem překážky *res iudicata* je nesporná skutečnost, že rozhodčí nález představuje definitivní vyřešení dané otázky. Z logiky *res iudicata* by mělo vyplývat, že v případě následného rozhodčího, nebo civilního řízení, je třeba již učiněné výroky existujícího rozhodčího nálezu považovat za závazné.²⁴⁷

V tomto ohledu je zajímavá úvaha nad principem *stare decisis* ve vztahu k rozhodčím nálezům. Výrok, že rozhodčí nálezy nemají precedenční povahu, je nesporný.²⁴⁸ Otázkou však zůstává, jakým způsobem zavazují rozhodce, eventuálně soudce v odlišném, navazujícím řízení stejných stran. Respektive jinak, zda lze otázky vyřešené v prvním rozhodčím nálezů považovat za *rei iudicatae* v průběhu řízení následujícího. Některá rozhodnutí rozhodčích i civilních soudů k tomuto směřují, s logickou konstrukcí že soudce nebo rozhodce se může o předchozí rozhodnutí opírat, přičemž se jedná o druh výkonu práv z předchozího rozhodčího nálezu.²⁴⁹ Vzhledem k neveřejné, a často utajované povaze rozhodčích nálezů, je však tento rozměr *rei iudicatae* v praxi značně problematický, a absence sjednocující a kontinuální rozhodovací praxe je jedním z nedostatků rozhodčího řízení.²⁵⁰

4.7.3 Přezkum nálezů v rozhodčím řízení

Rozhodčí řízení je konstruováno jako jednoinstanční, a rozhodčí nález představuje definitivní vyřešení sporu. Toto je nesporná skutečnost, která také představuje jednu z hlavních výhod rozhodčího řízení. Obecně tedy platí, že zvrátit výsledek rozhodčího řízení lze jen z určitých důvodů, a pouze před civilními soudy (viz část 4.4.3). Některé právní úpravy, včetně té české, však umožňují toto pravidlo prolomit, a podrobit rozhodčí nález přezkumu v rozhodčím řízení, čímž tak vlastně dochází k zavedení institutu podobnému odvolání do rozhodčího řízení.

²⁴⁶ BREKOULAKIS, Stavros. The Effect of an Arbitral Award and Third Parties in International Arbitration: Res Judicata Revisited.

²⁴⁷ *Ibid.*

²⁴⁸ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 191.

²⁴⁹ *Ibid.*

²⁵⁰ *Ibid.*

Názory na otázku, zda má být připuštěno přezkoumání rozhodčího nálezu, nejsou jednotné, což je fakt, se kterým pracuje i důvodová zpráva ZRŘ.²⁵¹ Ve výsledku se však ZRŘ přiklonil k takové úpravě této otázky, která umožňuje stranám, aby si možnost přezkoumat rozhodčí nález samy zvolily – samozřejmě *a priori*.²⁵² Tento postup je tak do značné míry reciproční postupu podle OSŘ. Zatímco v civilním řízení mají strany nárok na přezkum, kterého se můžou *po vydání rozhodnutí* vzdát, v případě rozhodčího řízení strany tento nárok nemají, ale mohou si ho (konsenzem) přiznat *před vydáním rozhodnutí*, resp. při uzavírání rozhodčí smlouvy. Tuto možnost explicitně zakotvuje § 27 ZRŘ. Podle tohoto ustanovení se mohou strany takto dohodnout v rozhodčí smlouvě, přičemž nález přezkoumávají jiní rozhodci, na žádost některé ze stran. Subsidiárně ZRŘ upravuje pouze eventualitu, že strany nedohodnou lhůtu, kdy musí žádající strana svou žádost dožadované straně zaslat – ZRŘ pak vychází ze lhůty 30 dní.

Bližší úpravu (ani subsidiární) však ZRŘ neposkytuje, a lze tedy dovést, že i zde dostala přednost maximální autonomie stran.²⁵³ Otázky vzbuzuje zejména rozsah takového přezkumu. Vzhledem k presumpci akcentu na autonomii vůle stran lze dovést, že rozsah přezkumu si strany mohou sami zvolit – mohou tedy v rozhodčí smlouvě určit, zda může být nález přezkoumán jen po právní, anebo i skutkové stránce.²⁵⁴ Limity tohoto přezkumu nejsou stanoveny ani judikaturou, NS ČR se přiklonil k výše uvedený interpretaci výrokem, že „rozhodci, jež jsou povoláni k přezkumu rozhodčího nálezu, jej mohou přezkoumávat nejen co do procesních pochybení, ale též (...) meritorně.“²⁵⁵ V právní realitě České republiky se tedy rozsah přezkumu skutečně blíží odvolání, avšak odlišné právní řády mohou tuto problematiku vnímat odlišně.

4.7.4 Uznávání a výkon rozhodčích nálezů v režimu Newyorské úmluvy

V první řadě je třeba provést distinkci mezi uznáním a výkonem rozhodčího nálezu. Proces „uznání“ rozhodčího nálezu může být výrazně odlišný podle

²⁵¹ Vládní návrh zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

²⁵² *Ibid.*

²⁵³ OLÍK, Miloš. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář*, s. 177.

²⁵⁴ *Ibid.*

²⁵⁵ *Usnesení nejvyššího soudu ze dne 30.3.2016 sp. zn. 23 Cdo 3267/2015.*

konkrétního právního řádu. Český právní řád přiznává na základě § 28 ZRŘ rozhodčím nálezům účinky rozsudku, což je *de facto* uznání bez dalšího. Při výkonu rozhodčího nálezu se pak (v závislosti na jurisdikci) postupuje obdobně, jako při výkonu soudního rozhodnutí, a to jak ve vztahu k nálezům domácím, tak nálezům „cizím“ (v ČR např. dle § 251 a násl. OSŘ). Zpravidla však podaná žádost směřuje jak k uznání, tak k výkonu „cizího“ rozhodčího nálezu – situace, kdy se strana dožaduje pouze uznání bez výkonu, nejsou běžné.²⁵⁶ Newyorská úmluva ani takovou možnost nepředpokládá. V obou případech však univerzálně platí, že není vyžadován meritorní přezkum nálezů (což by popřelo podstatu rozhodčího řízení), a přezkum je tak omezen jen na splnění nezbytných procesních podmínek.²⁵⁷

Jak bylo již vícekrát řečeno, takřka globální uznatelnost a vykonatelnost rozhodčích nálezů představuje jednu ze základních předností rozhodčího řízení. Bez mezinárodního uspořádání, které by toto umožňovalo, by mezinárodní rozhodčí řízení ztratilo svůj smysl.²⁵⁸ Z tohoto důvodu tak mezinárodní společenství v průběhu 20. století směřovalo k vytvoření systému, který by toto umožňoval. Dosud nepřekonaným výsledkem této snahy je pak Newyorská úmluva.

Úprava obsažená v Newyorské úmluvě je poměrně přímočará, a je založena na konstrukci, kdy o uznání a výkon musí požádat strana. Základní ustanovení obsahuje Čl. III, který (ve znění vyhlášky 74/1959 Sb.) stanoví, že „*každý smluvní stát uzná rozhodčí nález za závazný a povolí jeho výkon podle předpisů o řízení, jež platí na území, kde nález je uplatňován...*“.²⁵⁹ Newyorská úmluva tedy nezakládá, respektive nemodifikuje procesní režim obsažený v národní úpravě, vznáší pouze požadavek, aby byly takto uznány i „cizí“ rozhodčí nálezy. Zároveň také čl. III odkazuje na další podmínky obsažené v čl. IV, za kterých lze nález uznat.

Tyto podmínky jsou v podstatě formální. Čl. IV Newyorské úmluvy vyžaduje toliko podání žádosti spolu s prvopisem nálezů a prvopisem rozhodčí smlouvy (ev.

²⁵⁶ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 222.

²⁵⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 365.

²⁵⁸ BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*, s. 223.

²⁵⁹ *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards*.

ověřených kopií). Pokud nejsou tyto dokumenty předkládány v jazyce dožadovaného státu, je strana povinna doložit úřední překlad. Zásadní význam má skutečnost, že tyto podmínky, stanovené na úrovni Newyorské úmluvy, jsou maximální a taxativní.²⁶⁰ Není možné je rozšiřovat, nebo přidávat další podmínky na národní úrovni, a není možné (v dikci druhé věty čl. III) klást „*podstatně tíživější podmínky nebo vyšší soudní poplatky, než jsou stanoveny pro uznání a výkon rozhodčích nálezů místních*“²⁶¹

Obecně lze tedy postup uznání a výkon rozhodčího nálezu shrnout do tří etap: První etapu tvoří samotné uznání nálezu, na žádost strany, přičemž podmínky pro uznání cizích nálezů jsou stanoveny na úrovni Newyorské úmluvy, a nemohou být dále rozšiřovány. Specifická podoba uznávacího řízení však definována není. Druhou etapu pak tvoří prohlášení o vykonatelnosti nálezu, což je v režimu Newyorské úmluvy konsekvencí předchozího uznání.²⁶² Poslední etapu pak tvoří výkon rozhodčího nálezu jako takový. Jak bylo výše řečeno, vzhledem k účinkům shodným s rozsudkem se, alespoň v České republice, postupuje stejně jako při výkonu rozsudku. Přichází tedy v úvahu dvě možnosti; jednak zmíněný postup podle § 251 a násl. OSŘ, eventuálně také podle exekučního řádu.

Newyorská úmluva také taxativně stanoví důvody, pro které lze uznání a výkon rozhodčího nálezu odepřít. To lze z vyjmenovaných důvodů, které uvádí čl. V Newyorské úmluvy, a opět jen na žádost strany. Důkazní břemeno tak nese u všech důvodů strana, která se uznání a výkonu rozhodnutí brání. Prvním důvodem (podle odst. 1, písm. a) je nezpůsobilost stran vůbec uzavřít rozhodčí smlouvu, resp. neplatnost rozhodčí smlouvy. O této problematice blíže pojednává část 4.2.3.

Dalším důvodem jsou podstatné vady řízení. Dle odst. 1, písm. b jde jmenovitě o nemožnost uplatnit své požadavky, nebo absenci řádného vyrozumění některé ze stran. Obecně lze však předpokládat, že důvod odepřít uznání a výkon je dán jakýmkoliv porušením zásady rovného postavení stran. Dalšími důvody jsou

²⁶⁰ BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*, s. 3695.

²⁶¹ *Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards*.

²⁶² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, s. 370.

pak podstatné vady rozhodčího nálezu (odst. 1, písm. c), vadné složení rozhodčího senátu (odst. 1, písm. d), a neschopnost nálezu vyvolat zamýšlené právní účinky (odst. 1, písm. e). Na základě odst. 2 lze odepřít uznání a výkon také pro nedostatek arbitrability sporu nebo rozpor s veřejným pořádkem podle práva dožadovaného státu. Opět je stěžejní, že uvedené důvody jsou vyjmenovány taxativně, a není možné je na úrovni národní právní úpravy rozšiřovat. A stejně tak je podstatná i skutečnost, že všechny důvody jsou procesního charakteru – meritorní přezkum není, z důvodů již několikrát popsaných, přípustný.²⁶³

²⁶³ BORN, Gary. *Internationa Arbitration: Law and Practice*, s. 458.

5 ► Úvahy de lege ferenda

5.1 Úvod – *de lege ferenda*

Právní otázky, které mezinárodní (ale i vnitrostátní) rozhodčí řízení nadále vzbuzuje, vyvstávají v několika rovinách, ve vztahu téměř ke všem jeho institutům, a zasahují různé oblasti od samotných přirozeně-právních principů rozhodčího řízení, až po jeho relativně „technické“ detaily. Některým těmto otázkám se přiměřeně věnovaly předchozí části, přesvědčivé řešení mnoha z nich však doposud nenalezla ani teorie, ani praxe. V tomto ohledu je ještě potřeba odlišit otázky, které svým významem nepřesahují akademickou sféru, a nejsou tedy až tak relevantní, od otázek, které mají v mezinárodním kontextu dopady na kvalitu rozhodčího řízení. Právě odpovědi na druhou skupinu otázek je potřeba hledat. Vzhledem k tomu, že jednoznačné řešení nepřinesly desetiletí společného úsilí na úrovni mezinárodního společenství, je zřejmé, že z mnoha komplexních důvodů není takové řešení k dispozici, respektive není možné ho v současné realitě přiměřeným úsilím dosáhnout.

Tato část tak nepředstavuje o mnoho více než nastínění některých z mnoha úvah, které je možné ve vztahu k rozhodčímu řízení vést, a které vyvstaly při zpracování předchozích částí práce. Klíčovým slovem, které tyto úvahy vystihuje, je standardizace, protože větší mírou standardizace mezinárodního rozhodčího řízení by došlo k překonání mnoha úskalí, které jeho současnou podobu charakterizují.

5.2 „Internacionalizace“ mezinárodního rozhodčího řízení

Pravděpodobně jedna z prvních otázek, která se bude muset do budoucna vyřešit, je jakým způsobem nadále přistupovat ke vztahu státu k rozhodčímu řízení. Vzhledem k tomu, s jakou intenzitou se současný svět globalizuje, a k bezprecedentním možnostem elektronické komunikace, se stává vazba rozhodčího řízení na konkrétní stát v některých ohledech problematickou. Na druhou stranu, jak bylo již v předchozích částech řečeno, vazba na určitý stát je

z hlediska realizovatelnosti rozhodčího řízení a současné konstrukci mezinárodních smluv nutná. Možným východiskem může být další posilování autonomie stran nad současný rámec. Strany by si pak mohly samy upravovat otázky, které jsou v současnosti svěřeny právním předpisům na národní úrovni. Význam národní právní úpravy ve vztahu k rozhodčímu řízení by tak poklesl, což lze v mnoha ohledech považovat za přínos.

Jako příklad lze uvést již zmíněnou problematiku platnosti rozhodčí smlouvy. Při jejím posuzování je nutná vazba na právní řád konkrétního stát. Pokud by si však strany samy určily, podle jakého práva má být platnost smlouvy posuzována, a státy tuto volbu respektovaly, byla by tato vazba přerušena. Obdobně ve vztahu k *lex arbitri* – pokud by strany měly volnost určit *lex arbitri* bez ohledu na místo sudiště, stalo by se rozhodčí řízení skutečně mezinárodním institutem. Při abstrakci od ustanovení, která upravují vazbu na civilní soudy, je mnoho otázek, které řeší *leges arbitri* pouze podpůrně-procesního charakteru. Pokud tak strany chtějí subsidiárně odkázat na právní úpravu dle svých preferencí, v podstatě by tomu nemělo nic bránit. Tyto úvahy však naráží na skutečnost, že státy by mezi sebou musely více spolupracovat, a hlavně, musely by navzájem důvěřovat svým právním řádům, což asi v současné době ještě možné není. Zajisté by pomohlo také větší sblížení úprav v oblasti rozhodčího řízení, což je cíl, k jehož splnění směřují například snahy OSN již několik desítek let. Vzhledem k tomu že takový postup nelze vynucovat, není takový záměr globálně realizovatelný. Nicméně se jedná o směr, kterým by bylo vhodné se do budoucna ubírat.

Alternativně je možné uvažovat o přenesení části „břemene“ úpravy z národních právních řádů do mezinárodních úmluv, což by ve výsledku představovalo ideální řešení. Došlo by k potlačení významu národní úpravy, a došlo by k významnému sjednocení podmínek rozhodčího řízení. Takové úvahy však naráží na podobný problém, a jsou, s ohledem na realitu současného světa, liché. I racionální úvahy směřující k novelizaci nebo nahrazení Newyorské úmluvy nejsou dost dobře proveditelné, vzhledem k tomu že takové tendence by musela podpořit naprostá většina mezinárodního společenství. Majoritní přístup je v současnosti o poznání konzervativnější, a je založen na doporučení a interpretačních pomůckách,

avšak bez zásahu do materie platných úmluv. I tak je ale unifikační tendence zřejmá, a lze doufat, že do budoucna bude možné v tomto vývoji pokračovat.

5.3 Posílení pravomoci rozhodce a globální sjednocení jeho postavení

Jedna z oblastí, kde vztah rozhodčího řízení ke konkrétnímu státu zcela odstranit nejde, a asi ani nepůjde, je jeho vztah k civilním soudům. Rozhodčí řízení se bez civilních soudů neobejde, dokud nebude rozhodcům přiznána stejná autorita a rozsah pravomocí jako soudcům. Ačkoliv se takové úvahy vyskytly, znamenalo by takové postavení rozhodce odsunutí rozhodčího řízení mimo dosah státní moci, což je nemyslitelné z tolika důvodů, že nemá smysl je jednotlivě uvádět. Přesto je nutné se nad postavením rozhodce blíže zamyslet, a to zejména v kontextu České republiky, kde je postavení rozhodce a jeho pravomoci řešeno nedostatečně.

V první řadě je namístě uvažovat o posílení pravomoci rozhodců, alespoň na úroveň předpokládanou vzorovým zákonem UNCITRAL. V současném znění ZRŘ rozhodce nemá prakticky žádné pravomoci, což je nežádoucí stav, který závislost na civilních soudech nesmyslně prohlubuje. Vzorový zákon UNCITRAL počítá s pravomocí rozhodce nařídit předběžná opatření, což lze považovat za v podstatě základní a nutnou pravomoc. V těchto úvahách však lze jít dále. Z principu není možné, aby rozhodce autoritativně vykonával pravomoc vůči třetím stranám, avšak pokud mu smluvní strany určitou pravomoc propůjčit chtějí, není důvod, aby je v tom zákon omezoval. Lze tak navrhnout, aby se postavení rozhodce vůči stranám, na základě jejich předchozího konsenzu, více přiblížilo postavení soudce, čímž by došlo mimo jiné k zefektivnění rozhodčího řízení.

Nedostatečně, respektive nijak řešena není v České právní úpravě imunita rozhodce. Rozhodce z podstaty svého postavení autoritativně rozhoduje o právním postavení stran, a lze očekávat že strany, nebo spíše strana která spor prohrála, budou některá jeho rozhodnutí považovat za škodlivá. V takovém případě je na místě, aby rozhodce požíval imunitu vůči odpovědnosti z rozhodnutí učiněných v dobré víře, kterou mu také některé právní řády poskytují. Tímto se postavení rozhodce více přiblíží postavení soudce. Ačkoliv těmito nedostatky netrpí všechny

právní řády, je na místě směřovat ke sjednocení chápání postavení rozhodce a jeho pravomocí, což by opět vedlo k větší efektivitě rozhodčího řízení.

5.4 Vytvoření *case-law* rozhodčích nálezů

V neposlední řadě je jedním z úskalí rozhodčího řízení absence sjednocující judikatury, a s tím související riziko nekonzistentní rozhodovací praxe. V kombinaci s faktickou nemožností meritorního přezkumu rozhodčích nálezů může tento stav vést k překvapivým a nekorektním závěrům rozhodčích soudů. Rozhodčí soudy nejsou hierarchicky, ani jinak provázané, a není tedy možné formulovat jakoukoliv instanční závaznost nálezů. Prakticky jediným způsobem, jak rozhodovací praxi do určité míry sjednotit je přiznání určité míry „precedenční“ závaznosti rozhodčích nálezů. Ačkoliv tento přístup není kontinentálním právním systémům vlastní, v rozhodovací praxi jak civilních, tak rozhodčích soudů, se do určité míry vyskytuje a vyskytovat bude.

Ve vztahu k rozhodčím nálezům je však vytvoření *case-law* podstatně stěžováno skutečností, že rozhodčí nálezy nejsou systematicky zveřejňovány. Nezanedbatelné množství rozhodčích nálezů navíc obsahuje utajované skutečnosti, což je také jeden z důvodů, proč je rozhodčí řízení k řešení sporů voleno. Přesto je však možné uvažovat nad způsobem, jakým by mohly být významné rozhodčí nálezy uchovávány a systematicky zveřejňovány. Jako o řešení je možné přemýšlet o výrazné anonymizaci rozhodčích nálezů, nebo publikaci pouze nosných právních vět. Snadný přístup k takto zveřejňovaným rozhodčím nálezům by v současném digitalizovaném světě byl prakticky bezproblémový. Vzhledem k tomu, že by v takovém případě opět vyvstala potřeba určité standardizace přístupu k rozhodčím nálezům, musela by taková iniciativa pravděpodobně vzniknout na úrovni mezinárodního společenství.

6 ► Závěr

Rozhodčí řízení, tak jak bylo v předchozích částech popsáno, představuje velice komplexní, aktuální, a dynamicky se vyvíjející institut mezinárodního obchodu a mezinárodního práva. Plně zrcadlí současné společenské trendy, kterými jsou globalizace a překotný vývoj ve většině oblastí lidské činnosti. Rozhodčí řízení se tak dostává do interakce téměř se všemi právními řády a instituty, a vzhledem k tomu je komplexní pojednání o všech jeho aspektech podstatně ztíženo.

Tato práce se ve třech hlavních teoretických částech věnovala stěžejním oblastem rozhodčího řízení v mezinárodním obchodním styku. První teoretická část byla zaměřena na rozhodčí řízení jakožto metodu řešení sporů. V této části byla provedena analýza teoretické podstaty a zařazení této metody řešení sporů, jejích jednotlivých typů, a role, kterou v současném globalizovaném světě zastává. Druhá teoretická část poskytla přehled konstrukce právní úpravy, která je vzhledem k mezinárodnímu prvku specifická a komplexní, a dále také základní pojednání o jednotlivých právních pramenech.

Ve třetí – a hlavní – teoretické části práce pak byla provedena průřezová analýza stěžejních aspektů rozhodčího řízení v mezinárodním obchodním styku. Při pojednání o jednotlivých institutech rozhodčího řízení je zřejmé, že zatímco některé oblasti jsou z právního hlediska jednoznačné, existuje mnoho otázek, které jsou jak z právního, tak z analytického hlediska až překvapivě komplexní, a doposud nezodpovězené. Zatímco existuje řada otázek, které jsou akademicky zajímavé, avšak bez významného dopadu do rozhodčí praxe, existují problematické ambivalence, které se již reálně promítají do kvality mezinárodního rozhodčího řízení.

Na jedné straně je nesporné, že v praxi rozhodčí řízení zkrátka funguje, což je zřejmé i vzhledem k jeho významné a stále narůstající popularitě. Na druhé straně lze prakticky v každé projednávané oblasti narazit na „šedé zóny“ právní úpravy, se kterými si teorie jednoznačně poradit nedokáže. Velká část této práce tak, podobně jako většina výchozí literatury, trpí podobným problémem; balancováním

mezi faktickým popisem *de lege lata*, a teoretickými úvahami, které je možné dovést do poměrně zajímavých závěrů, které se ale v praxi nemusí projevovat.

Vzhledem k tomu, že tato práce je do značné míry popisná, nemá význam v této části učiněné poznatky nadmíru opakovat. Závěrem lze shrnout, že současný systém úpravy je sice poměrně komplikovaný a v mnoha ohledech nejednoznačný, avšak vzhledem k tomu, že rozhodčí řízení se využívá bez větších problémů po celém světě, lze tvrdit že je funkční a účinný. Přes určité nedostatky je tak rozhodčí řízení účinnou, a *relativně* bezproblémovou metodou k řešení sporů v mezinárodních obchodních vztazích. Oproti civilnímu řízení, které je v mnoha ohledech při řešení mezinárodních sporů až chronicky neefektivní, nabízí alternativu, která je pro značnou část účastníků mezinárodních obchodních vztahů z mnoha důvodů preferovaná.

Vzhledem k trendům současného vývoje lze navíc předpokládat, že význam rozhodčího řízení bude nadále narůstat. S tím bude pravděpodobně souviset nutnost změny právní úpravy určitých oblastí, a to jak na národní, tak mezinárodní úrovni. Společným cílem těchto úprav by mělo být, pokud možno, maximální přiblížení a sjednocení úprav na národní úrovni, a přenesení jejich značné části buď přímo na strany sporu, nebo do mezinárodních úmluv. Tyto tendence však ze samozřejmých důvodů naráží na přirozené limity současného světového uspořádání. Přesto lze doufat, že se do budoucna podaří dosáhnout sjednocení úpravy, postavení rozhodců, a rozhodcovské praxe, čímž by se z rozhodčího řízení stala skutečně globální, univerzální, a nezávislá metoda řešení sporů.

► Seznam použité literatury

Odborné monografie, články, a internetové zdroje

2018 International Arbitration Survey: The Evolution of International Arbitration [online]. In: . White & Case, Queen Mary University of London, School of International Arbitration, 2018 [cit. 2022-11-26].

ALTENKIRCH, Markus, Maria MOTA a Christian WILKE. Arbitration Statistics 2021: Have the numbers of arbitration proceedings reached their ceiling?. *Global Arbitration News* [online]. [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://www.globalarbitrationnews.com/2022/11/23/11937/>

BANTEKAS, Ilias. *An Introduction to International Arbitration*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. ISBN 978-1-107-11107-3.

BORN, Gary. *International Arbitration: Law and Practice*. Second Edition. Alphen aan den Rijn, the Netherlands: Kluwer Law International, 2015. ISBN 9041166378.

BORN, Gary. *International Commercial Arbitration*. Third edition. Alphen aan den Rijn, the Netherlands: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 94-035-2643-2.

BREKOULAKIS, Stavros. The Effect of an Arbitral Award and Third Parties in International Arbitration: Res Judicata Revisited. *American Review of International Arbitration - ARIA* [online]. 2006, **2006**(161), 1-31 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: https://www.international-arbitration-attorney.com/wp-content/uploads/res_Judicata_and_third_parties-libreinternational_arbitration.pdf

CURRI, Granit a Mentor LECAJ. Advantages of International Commercial Arbitration in Resolving the Commercial Contests. *Perspectives of Law and Public Administration*. 2021, **2021**(102), 96-101. Dostupné z: doi:<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/perbularna10&div=44&id=&page=>

České soudnictví 2021: Výroční statistická zpráva [online]. In: . Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2021 [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2021.pdf/37d8da17-4fee-4001-a473-fdb840f78936

DLOUHÁ, Petra. Spotřebitelské úvěry: zkrátí zákonodárci rozhodčí doložku?. *E15* [online]. Czech News Center, 2011 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/byznys/finance-a-bankovnictvi/spotrebitelske-uvery-zkroti-zakonodarci-rozhodci-dolozku-713300>

DOLEČEK, Martin. Pravomoc soudů ve vztahu k rozhodčímu řízení. In: *Bulletin advokacie* [online]. 2018 [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravomoc-soudu-ve-vztahu-k-rozhodcimuz-rizeni>

DRAHOZAL, Christopher. Commercial Norms, Commercial Codes, and International Commercial Arbitration. *Vanderbilt Journal of Transnational Law* [online]. 2000, **2000**(331), 79-146 [cit. 2023-02-25].

GAO, Wei. The ECHR in action: its applicability and relevance for arbitration. *The International Journal of Human Rights* [online]. 2022, **2022**(269), 1608-1629 [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1080/13642987.2022.2054991>

GILL, Judith. The Definition of Award under the New York Convention. *Dispute Resolution International* [online]. 2008, **2008**(2), 114-122 [cit. 2023-02-25]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/disreint2&div=16&id=&page=>

HALFAR, František. Úskalí použití zásady iura novit curia v mezinárodním rozhodčím řízení. *Acta Universitatis Carolinae - Iuridica* [online]. 2019, **2019**(2), 21-36 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: [doi:10.14712/23366478.2019.14](https://doi.org/10.14712/23366478.2019.14)

HRČKA, Daniel. Vzorový zákon UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž v České republice. In: *Epravo.cz* [online]. 2020 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/aktualne/vzorovy-zakon-uncitral-pro-mezinarodni-obchodni-arbitraz-v-ceske-republice-110759.html#_ftnref2

KARTON, Joshua. The structure of international arbitration law and the exercise of arbitral authority. *Contemporary Asia arbitration journal*. 2015, **2015**(8), 248. Dostupné z: [doi:https://ssrn.com/abstract=2699477](https://ssrn.com/abstract=2699477)

KIRBY, Shawn a Andrew COTTRELL. Comparing the duration and cost of international arbitration. *News Wikborg Rein* [online]. 2021 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://www.wr.no/en/news/publications/international-arbitration->

update-december-2021/comparing-the-duration-and-cost-of-international-arbitration/

KOCH, O. Pinciple Iura Novit Curia In International Commercial Arbitration. *Правова держава* [online]. 2016, **2016**(22), 181-187 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8550/1/181-187.pdf>

KRAVTSOV, Serhii, Olga SURZHENKO a Nelli GOLUBEVA. The Validity, Effectiveness and Enforceability of Arbitration Agreements: Issues and Solutions. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2021, **2021**(412), 116-130. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.33327/AJEE-18-4.4-n000088>

KÜHN, Wolfgang. Choice of Substantive Law in the Practice of International Arbitration. *International Business Lawyer* [online]. 1997, **1997**(251), 148-153 [cit. 2023-02-25].

KUMARI, Priya. Advantages and Disadvantages of Arbitration. In: *LexForti Legal* [online]. 2022 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: https://lexforti.com/legal-news/advantages-disadvantages-arbitration/#DISADVANTAGES_OF_ARBITRATION

MALACKA, Michal. Party Autonomy in the Procedure of Appointing Arbitrators. *International and Comparative Law Review*. 2017, **2017**(172), 93-109. Dostupné z: doi:DOI 10.2478/iclr-2018-0017.

MOSES, Margaret L. *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*. 3rd edition. New York: Cambridge University Press, 2017. ISBN 978-0-521-86666-8.

MUSTILL, Michael John. Arbitration: History and Background. *Journal of International Arbitration*. 1989, **1989**(43).

OLÍK, Miloš. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-736-3.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-368-5.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7478-004-2.

RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: Prospektrum, 1997. ISBN 80-717-5051-4.

RYŠAVÝ, Lukáš. Od hliněných tabulek po internet: Přehled historického vývoje rozhodčího řízení. *Acta Iuridica Olomucensia*. 2017, **2017**(123). Dostupné z: doi:<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=748910>

RYŠAVÝ, Lukáš. *Nezávislost a nestrannost rozhodce*. V Praze: C.H. Beck, 2018. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-707-1.

VEEDER, V.V. Is there a Need to Revise the New York Convention?. *Journal of International Dispute Settlement*. 2010, **2010**(2), 499-506. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1093/jnlids/idq007>

Právní předpisy, soudní rozhodnutí a legislativní dokumenty

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. In: *Sbírka zákonů*. ročník 2013, částka 112, 292/2013.

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. In: *Sbírka zákonů*. 1994, ročník 1994, částka 67, 216/1994.

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. In: *Sbírka zákonů*. 2012, ročník 2012, částka 35, 91/2012.

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 19/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů*. 2012, ročník 2012, částka 5, 19/2012.

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 258/2016 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o spotřebitelském úvěru. In: *Sbírka zákonů*. 2016, ročník 2016, částka 100, 258/2016.

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA. Vyhláška č. 74/1959 Sb., o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. In: *Sbírka zákonů*. 1959, ročník 1959, částka 35, 74/1959 Sb.

ČESKOSLOVENSKÁ SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In: *Sbírka zákonů*. 1963, ročník 1963, částka 56, 99/1963.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Usnesení ústavního soudu ze dne 22. 1. 2009, sp. zn. III.ÚS 3156/08*. In: *(nepublikováno)*.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Usnesení ústavního soudu ze dne 4.12.2003 sp. zn. IV.ÚS 511/03*. In: *(nepublikováno)*.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Nález ústavního soudu ze dne 24.6.2003 sp. zn. II. ÚS 182/1*. In: *Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu*. ročník 2003, částka 30.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Nález ústavního soudu ze dne 8.3.2011 sp. zn. I.ÚS 3227/07*. In: *Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu*. ročník 2011, částka 60.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Usnesení ústavního soudu ze dne 15.7.2002 sp. zn. IV.ÚS 174/02*. In: *Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu*. ročník 2002, částka 27.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Usnesení nejvyššího soudu ze dne 16.5.2019 sp. zn. 23 Cdo 3439/2018*. In: *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. ročník 2020, číslo 59.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Usnesení nejvyššího soudu ze dne 23.9.2010 sp. zn. 20 Cdo 476/2009*. In: *(nepublikováno)*.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Usnesení nejvyššího soudu ze dne 28.3.2007 sp. zn. 32 Odo 95/2006*. In: *(nepublikováno)*.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Usnesení nejvyššího soudu ze dne 30.3.2016 sp. zn. 23 Cdo 3267/2015*. In: *(nepublikováno)*.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Usnesení nejvyššího soudu ze dne 6.6.2007 sp. zn. 32 Odo 181/2006*. In: *(nepublikováno)*.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6.9.2016 sp. zn. 23 Cdo 877/2016*. In: *(nepublikováno)*.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.12.2013 sp. zn. 23 Cdo 3895/2011*. In: *(nepublikováno)*.

ČESKÁ REPUBLIKA. *Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.08.2013, sp. zn. 30 Cdo 2011/2013*. In: (nepublikováno-zrušeno ÚS ČR).

ČESKÁ REPUBLIKA. Vládní návrh zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. In: *Sněmovní tisk*. 1994, částka 1136.

ČESKÁ REPUBLIKA. Vládní návrh zákona o mezinárodním právu soukromém. In: *Sněmovní tisk*. 2011, částka 364.

Arbitration Rules of the United Nations Commission on International Trade Law. In: . United Nations Commission on International Trade Law, 1976, 31/98.

Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards. In: . United Nations Conference on International Commercial Arbitration, 1958.

Dispute Settlement: International Commercial Arbitration. 2005. New York and Geneva: United Nations Conference on Trade and Development, 2005.

European Convention on International Commercial Arbitration. In: *Treaty Series*. Special Meeting of Plenipotentiaries for the purpose of negotiating and signing a European Convention on International Commercial Arbitration, 1961.

Inter-American Convention on International Commercial Arbitration. In: *Treaty Series*. Organization of American States, 1975.

Model Law on International Commercial Arbitration of the United Nations Commission on International Trade Law. In: . United Nations Commission on International Trade Law, 1985, 40/72.

Protocol on Arbitration Clauses. In: *Treaty Series*. Genève: League of Nations, 1923, ročník 1924, částka 27, číslo 6.

Recommendation regarding the interpretation of article II, paragraph 2, and article VII, paragraph 1, of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, done in New York, 10 June 1958, adopted by the United Nations Commission on International Trade Law on 7 July 2006 at its thirty-ninth session. In: . United Nations Commission on International Trade Law, ročník 2006.